

Minä ja muut eläimet

Ihmiskeskeisyyttä purkavaa tanssipedagogiikkaa

NELLA KAARTINEN

TIIVISTELMÄ

PÄIVÄYS: 30.4.2024

TEKIJÄ Nella Kaartinen	KOULUTUS- TAI MAISTERIOHJELMA Tanssinopettajan maisteriohjelma
KIRJALLISEN OSION / TUTKIELMAN NIMI Minä ja muut eläimet – Ihmiskeskeisyyttä purkavaa tanssipedagogiikkaa	KIRJALLISEN TYÖN SIVUMÄÄRÄ (SIS. LIITTEET) 52 sivua
TAITEELLISEN / TAITEELLIS-PEDAGOGISEN TYÖN NIMI Minä ja muut eläimet, 23.3.2024, Annantalo Työryhmä: Nella Kaartinen, Pietari Kaasinen ja Riikka Niemistö Taiteellinen osio on Teatterikorkeakoulun tuotantoa ☒ Taiteellinen osio ei ole Teatterikorkeakoulun tuotantoa (tekijänoikeuksista on sovittu) ☐ Taiteellisesta osiosta ei ole tallennetta ☐	
<p>Taiteellis-pedagogisen opinnäytetyön kirjallinen osa pohjautuu taiteelliseen osaan, joka on 23.3.2024 ensiesityksensä saanut lasten ja aikuisten osallistava tanssiteos <i>Minä ja muut eläimet</i>. Opinnäytetyö sai alkunsa tanssitaiteilija-pedagogin henkilökohtaisesta tarpeesta kehittää tanssipedagogiikkaa ja sen käytäntöjä ympäristökriisin aikakauden maailmassa, jossa ihmisen suhde muihin eläimiin on kestävämpänä. Taiteellis-pedagogista työskentelyä ohjasi tutkimuskysymys: Miten käsitellä ongelmallista ihmis-eläin-suhdetta tanssipedagogiikan keinoin? Tähän kysymykseen etsittiin taiteellisen työryhmän kanssa vastauksia teoksen työskentelyprosessin aikana, ja tässä kirjallisessa osiossa tuodaan näitä löydöksiä esiin teosta lineaarisesti kohtaus kohtaukselta purkaen.</p> <p><i>Minä ja muut eläimet</i> esitettiin Annantalossa, Helsingissä, ja teoksen työryhmään kuuluivat tanssitaiteilija-pedagogin lisäksi teatteritaiteilija Riikka Niemistö ja säveltäjä Pietari Kaasinen. Teos kertoo tarinan ihmisen ja tuotantoeläimen kysymyksiä herättävästä kohtaamisesta ja se kuljettaa osallistujat tarinan läpi kehollisten harjoitteiden tukemana. Esitykselliset ja osallistavat kohtaukset nivoutuvat teoksessa yhteen tavalla, joka mahdollistaa moniaistisen ja -tasoisen osallistumisen mahdollisuuden. Lapset ja aikuiset tanssivat ja harjoittelevat huoltapäivää kosketusta ja kuvittelevat omaa elämyyttään kehollisten harjoitteiden avulla.</p> <p><i>Minä ja muut eläimet</i> -teoksen työskentelyprosessia ja lopputulosta tarkastellaan tässä kirjallisessa osuudessa ekososiaalisen taidekasvatuksen kehystä (Foster, Salonen & Sutela 2022) hyödyntäen. Teorialla oli myös oma vaikutuksensa taiteellisen osion työskentelyprosessiin. Taiteellis-pedagogisen prosessin avaamisen lisäksi opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa vastataan myös kysymykseen: Miten ekososiaalisen taidekasvatuksen ulottuvuudet toteutuvat osallistavassa tanssiteoksessa? Opinnäytetyön kannalta olennaisia ekososiaalisen ajattelun käsitteitä ja ekososiaalisen taidekasvatuksen kolmea ulottuvuutta (kehollisuus, kuvittelukyky ja huolenpito) tarkastellaan <i>Minä ja muut eläimet</i> -teoksen kontekstissa.</p> <p>Taiteellis-pedagogisen praktiikan kautta löydettiin uusia tapoja tuottaa ihmiskeskeisyyttä purkavaa tanssipedagogiikkaa. Ekososiaalisen taidekasvatuksen kolme ulottuvuutta toimivat työkaluina ihmisen ja muun eläimen välistä suhdetta käsittelevän taideteoksen suunnittelussa. Tutkimuksen aikana havaittiin, että konkreettinen ja kehollinen teoksen tarinan maailmaan eläytyminen mahdollistaa syvemmän ymmärtämisen tason, jota pelkällä puhumisella tai ajattelulla ei olisi mahdollista saavuttaa. Kuvittelukyky taas havaittiin toimivan teoksessa vähintäänkin kahdessa eri lähtökohdassa: esityksellisyydessä ja monitaiteisuudessa. Huolenpidon ulottuvuus taas näyttäytyi teoksessa kolmessa eri kategoriassa; 1. Taiteilijat pitävät huolta osallistujista 2. Aikuiset ja lapset pitävät huolta toisistaan 3. Teoksen sanomassa, jossa huolenpito laajenee ei-inhimilliseen todellisuuteen.</p> <p>Osallistavan monitaiteisen tanssiteoksen kautta siis havaittiin, että ekososiaalisen taidekasvatuksen kolme ulottuvuutta (kehollisuus, kuvittelukyky ja huolenpito) voivat taiteen tekemisessä ja kokemisessa yhdistyä sellaisella tavalla, joka ruokkii muihin eläimiin ja elämänmuotoihin ulottuvaa empatiaa. Opinnäytetyö osoitti, että ihmiskeskeisyyttä purkavassa pedagogiikassa on olennaista, että tekijät ovat omaksuneet ekososiaalisen taidekasvatuksen tavan nähdä ja kokea maailmaa, ja ymmärtäneet oman maailmakäytännön eettisyytensä monilajisena, muusta maailmasta riippuvaisena, prosessina.</p>	
ASIASANAT tanssi, tanssipedagogiikka, ekososiaalinen taidekasvatus, lapsi-aikuinen-tanssi, perhetanssi, monitaiteisuus, osallistava taide, kehollisuus, kuvittelukyky, huolenpito, taiteellinen tutkimus, ihminen-eläinsuhde, ilmastokriisi	

SISÄLLYSLUETTELO

KIITOKSET	4
1. JOHDANTO	5
1.1. <i>Globaalin ympäristökriisin aikakausi</i>	5
1.2. <i>Ihmisen ongelmallinen suhde muihin eläimiin</i>	6
1.3. <i>Tanssipedagogiikka kestävämmän tulevaisuuden hyväksi</i>	7
1.4. <i>Tutkimuskysymykset ja kirjallisen työn rakenne</i>	8
<hr/>	
2. EKOSOSIAALINEN NÄKÖKULMA	10
2.1. <i>Ekososiaalinen ajattelu</i>	10
2.2. <i>Ekososiaalinen taidekasvatus</i>	12
<hr/>	
3. TAITEELLIS-PEDAGOGINEN TUTKIMUS	14
3.1. <i>Tutkimukselliset menetelmät</i>	14
3.2. <i>Osallistava teos</i>	15
<hr/>	
4. MINÄ JA MUUT ELÄIMET -OSALLISTAVA TEOS	17
4.1. <i>Tule, tule</i>	20
4.2. <i>Valtasuhteet</i>	22
4.3. <i>Minä ja sonnit</i>	26
4.4. <i>Kontakti</i>	29
4.5. <i>Eläimyys minussa</i>	31
4.6. <i>Köydet vaihtuvat huiveihin</i>	35
<hr/>	
5. KEHOLLISUUS, KUVITTELUKYKY JA HUOLENPITO OSALLISTAVASSA TEOKSESSA	38
6. LOPUKSI	47
7. LÄHTEET	49

KIITOKSET

Haluan kiittää Minä ja muut eläimet -teoksen työryhmää. Kiitos Riikka Niemistö ja Pietari Kaasinen, että lähditte toteuttamaan kanssani projektia. Yhdessä loimme jotain, jonka todeksi tulo mahdollistui vain ja ainoastaan teidän panoksenne ansiosta. Haluan myös kiittää Pietaria siitä, että olemme saaneet kasvaa rinnakkain vanhempina ja kollegoina kaikki nämä kuluneet vuodet.

Kiitos Annantalon henkilökunta. Kiitos erityissuunnittelija Susanna Metsälä ja tuottaja Roi Ruuskanen kaikesta käytännön avusta työn toteutukseen liittyen. Kiitos mentorini Sanna Kuusisto, että sain koko kevään 2024 ajan kasvaa taiteilijana ja taidekasvattajana kanssasi työskennellessä.

Kiitos kuluneista opiskeluvuosista tanssi- ja teatteripedagogiikan maisteriohjelmien opettajat Eeva Anttila, Riku Saastamoinen, Liisa Jaakonaho sekä työharjoitteluni ohjaava opettaja Pauliina Laukkanen. Kiitos avusta myös tanssipedagogi, tanssija ja tutkija Tuire Colliander.

Suuri kiitos opinnäytetyön ohjaajani tanssipedagogiikan dosentti, taiteilija-tutkija Raisa Foster. Ohjasit minua vankalla kokemuksella ja viisaudella (sekä rautalanka-mallilla) läpi opinnäytetyöprosessin. Kuljetit minua kohti tutkimuksen maailmaa, ja kiinnostukseni on herännyt.

Kiitos myös kaikki kanssaopiskelijat tanssi- ja teatteripedagogiikan maisteriohjelmista 2022–2024. Kiitos koyleisöksi suostuneet Camilla Anderzén, Sini Onne, Mikko Dahlström ja Sara Pollari. Koyleisön läsnäolo ja arvokkaat kommentit veivät työtä harppauksin eteenpäin.

Haluan kiittää myös perhettäni, erityisesti äitiäni ja isääni, kaikesta tuesta, jota olen saanut tavoittellessa unelmiani aina lapsesta tähän päivään saakka. Viimeisenä haluan kiittää omaa kotilaumaani, Tovea ja Shanea. Kiitos kaikesta tuesta, huolenpidosta ja yhdessä unelmoinnista, ja ennen kaikkea kiitos, kun saan kanssakuljeskella kanssanne päivästä toiseen.

1. JOHDANTO

1.1. Globaalin ympäristökriisin aikakausi

Elämme maailmassa, jossa luonto- ja monilajiset suhteemme perustuvat vahvasti markkinalähtöisyyteen (Foster, Salonen & Sutela 2022; Salonen & Bardy 2015). Kulutamme jatkuvasti maapallon resursseja peruuttamattomalla tavalla ja samalla vauhditamme kestämättömällä toiminnallamme ilmastonmuutosta, lajikatoa ja luonnonvarojen tuhoavaa ylikulutusta. Vuosi vuodelta ylitämme maapallon kantokyvyn rajan, aina vain aikaisemmin (Värri 2018, 11). Kyse on globaaleista ilmiöistä, jonka haitalliset seuraukset ilmenevät paikallisesti eri puolilla maapalloa eri tavoin. Arktisten alueiden ilmasto lämpenee keskimääräistä nopeammin, jäätiköt ja ikirouta sulavat, kun taas esimerkiksi Välimeren alueella lämpötilat nousevat ja sademäärät vähentyvät.

Ilmastonmuutoksen seuraukset vaikuttavat ilmaston lämpenemisen ja luontokadon lisäksi myös kaikilla muilla elämän osa-alueilla. Euroopan komission mukaan ilmastokriisi vaikuttaa ensisijaisesti jo lähtökohtaisesti haavoittuvimmassa asemassa olevaan väestöön, kuten työttömiin, vanhuksiin ja naisiin. Pakkomuutot ja muuttovirrat ovat jo alkaneet, joka aiheuttaa enenevässä määrin globaaleja poliittisia konflikteja ja humanitäärisiä kriisejä. (Euroopan komissio 2024.) Myös maapallon biodiversiteetti eli luonnon monimuotoisuus häviää kiihtyvää vauhtia, ja samalla osa lajeista kuolee kokonaan sukupuuttoon. Samaan aikaan ruoan tehotuotannossa kasvatetaan vuosittain valtava määrä eläimiä. Ruokaviraston mukaan pelkästään Suomessa teurastetaan vuosittain noin 86,2 miljoonaa eläintä. (Ruokavirasto 2021.) Animalian mukaan, sen lisäksi, että eläintuotantoon sisältyy paljon eettisiä ongelmia, se myös aiheuttaa jopa kolmanneksen kaikista ilmastopäästöistä. (Animalia 2024.)

1.2. Ihmisen ongelmallinen suhde muihin eläimiin

Ihmisten eläinsuhde on paradoksaalinen ja kulttuurisesti sidonnainen. Länsimaaisessa kulttuurissa pidetään usein hyvää huolta kotieläimistä, kuten koirista ja kissoista, mutta samaan aikaan syödään paljon eläintuotteita ja samalla suljetaan silmät tuotantoeläinten raa'alta hyväksikäytöltä. Eläimiä tehotuotetaan olosuhteissa, jotka lievästi kuvailtuna vaarantavat eläinten hyvinvoinnin ja estävät lajityypillisen käytöksen. Länsimaalainen ihminen usein kavahtaa, kun kuulee, että Kiinassa ihmiset syövät koiria. Samaan aikaan heidän on vaikea nähdä possun, joka on tutkimusten mukaan (Lea & Osthaus, 2018; Marino & Colvin, 2015) yhtä älykäs kuin koira, syöntiä ongelmallisena.

Tieteen rooli on kiistaton, kun tavoitellaan oikeudenmukaisempaa ja kestävämpää tulevaisuutta. Sosiologi Salla Tuomivaaran mukaan meidän on arvioitava uudelleen suhtautumistamme muihin eläimiin ja sitä, miten kohtelemme muita eläimiä, koska tiede ymmärtää nykyään entistä enemmän muunlajisten eläinten kognitiivisesta ja sosiaalisesta kyvykkyydestä (Tuomivaara 2021). Tieteellisen tiedon tuottaminen ei kuitenkaan pelkästään riitä paremman tulevaisuuden tavoittelussa. Siitäkin huolimatta, että possun älykkyyttä on tutkittu ja sen on todettu olevan samalla tasolla koiran älykkyyden kanssa, lapsesta asti opittu tapa jakaa eläimet syötäviin ja ei-syötäviin ohjailee ihmisen toimintatapoja helposti läpi elämän. Samaan aikaan lihantuotannon mainonta tarjoilee ihmisille valheellisia mielikuvia hyvin hoidetuista ja vapaista eläimistä, ikään kuin muovailten todellisuutta ja antaen hyväksynnän eläinten jatkuvalle hyväksikäytölle.

Myös kieltä käytetään usein tavalla, joka toiseuttaa eläimiä, ja vahvistaa ihmisten ja muiden eläinten välistä hierarkiaa. Kieli on muovautunut ihmiskeskeisessä maailmankatsomuksessa erottelemaan ihmisen muista eläimistä: on "me ihmiset" ja "ne eläimet". Eläimistä käytetään persoonapronomineja "se" ja "ne" "hänen" ja "heidän" sijaan. Tehotuotantoeläimistä ei puhuta yksilöinä, vaan massana (esimerkiksi karjana) tai materiaalina (esimerkiksi turkiksena). Eläimet eivät ihmisen puheissa ole myöskään esimerkiksi raskaana, vaan ne lisääntyvät. Kielellä on kuitenkin mahdollisuus muovautua ja muuttua, ja nykyään esimerkiksi suomenkielisessä kriittisessä eläintutkimuksessa käytetään eläimiä koskevia hierarkiaa purkavia termejä. Tähän

päivään mennessä käytettyjä termejä ei-inhimillisistä eläimistä ovat ainakin *muunlajinen, toislajinen, toisenlajinen ja vieraslajinen* (Vihelmaa 2021, 32).

1.3. Tanssipedagogiikka kestävämmän tulevaisuuden hyväksi

Tässä vaiheessa globaalin ympäristökriisin aikakautta on viimeistään herättävä siihen todellisuuteen, että myös tanssipedagogiikassa, niin kuin kaikessa muussakin pedagogiikassa, on pyrittävä löytämään keinoja kestävämmän maailmasuhteen luomiselle. Pedagogiikan on ylitettävä ihmiskeskeisyys, ja empatia on laajennettava ihmislajin yli kohti kaikkea elollista elämää (Värri 2018, 108). On kaikkien kasvattajien– aikuisina, vanhempina, kanssakulkijoina ja taidepedagogeina– vastuulla pyrkiä aktiivisesti ruokkimaan kaikella ammatillisella ja ei-ammattillisella toiminnalla myötätuntoisempaa, empaattisempaa ja ekologisesti tiedostavampaa toimintaa.

Näkemykseni mukaan tanssipedagogiikan tutkimusalalla keskeisinä trendeinä tätä kirjoittaessa on muun muassa ihmisten välinen dialogisuus, uusmaterialismi, kokemuksellisuus ja somatiikka. Tässä taiteellis-pedagogisessa opinnäytetyössä tutkin ihmiskeskeisyyttä purkavaa tanssipedagogiikkaa, erityisesti osallistavan tanssiteoksen näkökulmasta. Virpi Valtonen (2022) on käsitellyt monilajista kasvatusta väitöstyössään *Kanssakuljeskelua – Monilajisen kasvatuksen teoreettisia ja pedagogisia lähtökohtia* (Valtonen 2022). Matilda Aaltonen (2022) taas kysyy tanssijantaiteen maisterin opinnäytetyössään “millainen voisi olla suhteemme muunlajisiin eläimiin sekä omaan ruumiillisuuteen, kun dualistinen ihminen–eläin-jako on purettu” (Aaltonen 2022).

Omassa taidepedagogisessa työssäni olen tutkinut empatiakasvatuksellisia työkaluja erityisesti ihmisen luontosuhteen näkökulmasta. *Luovaa liikettä luonnossa* -praktiikkani ydinkysymyksenä on ollut, kuinka vahvistaa ihmisten luontosuhdetta metsään menemällä ja siellä liikkeellisiä ja aisteja aktivoivia harjoitteita tekemällä. Olen ohjannut viime vuosina *Luovaa liikettä luonnossa* -työpajoja muun muassa osana Hämeenlinnan kulttuurikeskus ARX:n lasten kulttuuripolkua. Elokuussa 2023 ensi-iltansa saaneessa osallistavassa lasten teos *Puun tarinassa* taas tutkimme työryhmän kanssa sitä, miten tarinallisuuden, tanssin ja osallistavuuden avulla voi yhdessä kuvitella

parempia tulevaisuuksia ja mahdollisia maailmoja (kts. myös Foster, Salonen & Sutela 2022, 124).

Tanssipedagogiikassa ei ole näkemykseni mukaan käsitelty tai tutkittu vielä riittävästi ihmiskeskeisyyttä purkavia praktiikoita tai monilajista empatiaa. Työskentely opinnäytetyön parissa opettaa keinoja sanallistaa ja perustella taiteellis-pedagogisen työn sisältöjä ja arvoja. Tutkimukseni aihe on minulle henkilökohtaisesti merkityksellinen ja jopa välttämätön. Toivon, että opinnäytetyöni voi olla osa taidepedagogisen tutkimuksen jatkumoa, jossa eläinfilosofia ja tanssipedagogiikka kuroutuvat yhteen tavalla, joka tulee vahvistamaan omaa tekijyyttäni ja praktiikkaani tanssitaiteen kentällä. Koen, että myös aikaisempi taiteellis-pedagoginen työni on tuonut minua lähemmäksi tämän opinnäytetyön tutkimusteemaa. Käsitelen lisää omaa taustaani ja työn henkilökohtaista merkityksellisyyttä kappaleessa 4.

1.4. Tutkimuskysymykset ja kirjallisen työn rakenne

Opinnäytetyöni on taiteellis-pedagoginen, eli se koostuu taiteellisesta käytännön osiosta sekä kirjallisesta osiosta. Avaan taiteellis-pedagogisen tutkimuksen määritelmää ja käyttämiäni tutkimuksellisia menetelmiä kolmannessa kappaleessa. Opinnäytetyön taiteellinen osio on Annantalossa, Helsingissä, maaliskuussa 23.3.2024 ensiesityksensä saanut monitaiteellinen osallistava lasten ja aikuisten tanssiteos, *Minä ja muut eläimet*. Kerron lisää teoksesta, sen työskentelyprosessista ja ajatuksista valintojen takana, kappaleessa neljä.

Minä ja muut eläimet -projekti sai alkunsa tutkimuskysymyksestä:

1. Miten käsitellä ongelmallista ihmis-eläin-suhdetta tanssipedagogiikan keinoin?

Vastaan tähän taiteellis-pedagogiseen prosessiin kohdistuvaan kysymykseen sekä tarkastelen *Minä ja muut eläimet* -osallistavan työpajan praktiikkaa myös ekososiaalisen taidekasvatuksen kehystä (Foster, Salonen & Sutela 2022) hyödyntäen. Hyödyntämäni ekososiaalisen taidekasvatuksen kehysten ovat muotoilleet tanssipedagogiikan dosentti Raisa Foster, professori Arto O. Salonen sekä musiikkikasvatuksen lehtori Katja Sutela.

Ekososiaalisen taidekasvatuksen kolme ulottuvuutta – kehollisuus, kuvittelukyky ja huolenpito – ovat myös vaikuttaneet taiteelliseen työskentelyyni jo ennen projektin alkua, sen aikana sekä sen jälkeen kirjallista osiota tehdessäni. Avaan työni kannalta olennaiset ekososiaalisen taidekasvatuksen käsitteet toisessa kappaleessa. Viidennessä kappaleessa vastaan toiseen myöhemmin prosessin aikana muotoutuneeseen tutkimuskysymykseeni:

2. Miten ekososiaalisen taidekasvatuksen ulottuvuudet toteutuvat osallistavassa tanssiteoksessa?

Ekososiaalisen taidekasvatuksen kehyksen lisäksi myös eläinfilosofiset pohdinnat ovat vieneet työtäni eteenpäin ja tuoneet sille itseään määritteleviä suuntia. Sekä taiteellista että kirjallista osiota tehdessä olen inspiroitunut useiden eläinfilosofien ja eläinoikeuksia käsittelevien taiteilijoiden ja tutkijoiden työstä, mikä tulee ilmi kauttaaltaan tekstini sisällöissä ja myös sen tyylissä. Olen halunnut kiinnittää huomiota siihen, miten itse käytän toiseuttavaa kieltä tanssipedagogiikan kontekstissa, ja löytää uusia sanoja ja tapoja. Nojaudun muun muassa eläinfilosofi Elisa Aaltolan (2015; 2020; 2022), kirjailija Laura Gustafssonin (2015; 2022) ja kuvataiteilija Terike Haapojan (2015) kirjoituksiin tutkaillessani vaihtoehtoisia tapoja käyttää kieltä ja purkaa ihmisten ja muiden eläinten välistä hierarkiaa.

2. EKOSOSIAALINEN NÄKÖKULMA

Ilmastokriisi ja sen aiheuttamat erilaiset ilmiöt ovat pakottaneet ihmiskunnan löytämään korjaavia ratkaisuja. Suomalaisessa kasvatustieteessä ekososiaalinen ajattelu on noussut keskeiseksi tutkimusalaksi viime vuosien aikana. Ekologinen ja sosiaalinen todellisuus kietoutuvat ekososiaalisessa ajattelussa yhteen, luoden keskeisen ratkaisun antroposeenin ajan planetaariseen kriisiin. (Foster, Salonen & Sutela 2022, 120.) Tästä syystä on tärkeää, että kaikki kasvattajat omaksuisivat ekososiaalisen ajattelun osaksi omaa työtänsä. Kasvatustieteen emeritusprofessori ja filosofi Veli-Matti Värri kysyy, “miten kasvatusta voi vapauttaa ihmisen ekologisesta umpikujastaan? Vallitseva elämänmuotomme on turmiollinen elämän ehdoille, mutta miten muuttaa sitä tai kumota se?” (Värri 2018, 116.) Ekososiaalinen ajattelu ja siitä johdettava ekososiaalinen kasvatusta vastaa tähän kysymykseen.

Esittelen tämän osion ensimmäisessä kappaleessa lyhyesti kolme ekososiaalisen ajattelun keskeistä käsitettä eli ekososialisaation, ekoindividuaatio ja ekososiaalisen sivistyksen käsitteet, jotka taustoittavat ekososiaalisen taidekasvatuksen kehystä. Kappaleen lopussa avaan myös ekososiaalisen kasvatuksen teesit. Toisessa kappaleessa esittelen ekososiaalisen taidekasvatuksen kolme ulottuvuutta, jotka ovat kehollisuus, kuvittelukyky ja huolenpito. Ekososiaalisen taidekasvatuksen kehys on toiminut opinnäytetyön taiteellisen osion taustatukena prosessin alusta lähtien, ja tulen analysoimaan myöhemmin tässä kirjallisessa osassa teoksen sisältöjä nojaten näihin kolmeen ulottuvuuteen.

2.1. Ekososiaalinen ajattelu

Ekososiaalisen sivistyksen käsite esiintyy suomalaisissa opetussuunnitelmissa (Foster ym. 2022, 120). Ekososiaalisen sivistyksen käsite asettaa ekologiset kysymykset ensisijaiseksi, jotta elämän edellytykset voidaan säilyttää seuraaville sukupolville. Toiseksi ekososiaalisen sivistyskäsityksen mukaan, on puolustettava jokaisen ihmisen ihmisoikeuksien toteutumista. Kolmantena kriteerinä ekososiaalisen sivistyksen toteutumiselle on talouden vaaliminen siten, että maapallon hiipuvat resurssit voitaisiin

jakaa mahdollisimman tehokkaasti kaikkien ihmisten perustarpeiden tyydyttämiseksi. (Salonen & Bardy 2015, 6.) Vastuullisuus, kohtuullisuus ja ihmistenvälisyys ovat ekososiaalisen sivistyksen olennaisimmat arvot (Salonen & Bardy 2015, 9).

“**Ekososialisaatio** viittaa ihmiskeskeisen sosialisaatiomallin laajennukseen, jolla kuvaillaan moninaisista, sekä ekologisista että sosiaalisista, suhteista muodostuvaa maailmaa” (Keto & Foster 2021) Sosialisaatiossa yksilö kiinnittyy omaan kulttuuriinsa ja omaksuu yhteiskunnan säännöt ja tavat (Pulkki 2021, 45). Ihmislapsen keskeisinä sosialisaatioympäristöinä ajatellaan olevan muun muassa päiväkotia, koulu ja oma perhe. Ekososialisaatiossa puretaan ihmiskeskeisyyttä laajentamalla ihmisen kietoutuneisuutta myös monilajisiin yhteisöihin: ihmislapsen kasvuun vaikuttavat toisten ihmisten lisäksi siis myös esimerkiksi lemmikkieläimet tai oman pihan monimuotoinen eliöstö. Ihmiskeskeisyyden sijaan ekososialisaatio edistää ymmärrystä siitä, miten kaikki erilaiset elämänmuodot vaikuttavat vastavuoroisesti toisiinsa. (Foster ym. 2022, 120.)

Ekoindividuaatio-käsitteellä taas haastetaan ihmiskeskeisesti ymmärrettyä ajatusta individuaatiosta, joka sosialisaation tavoin on yksi kasvatuksen perustehtävistä. Individuaatio on yksilöksi kehittymisen prosessi, jossa ihminen ymmärretään monilajisen maailmaan kietoutumisen sijaan ainoastaan ihmiskeskeisyyttä korostaen. (Pulkki 2021, 43.) Kasvatustieteiden tohtori Jani Pulkin (2021, 46) mukaan ekoindividuaatio on prosessi, jossa ihmisen ainutlaatuisuuden ja monilajiseen maailmaan kuuluvuuden välillä ei ole ristiriitaa, vaan ne toteutuvat ihmisen kehityksessä yhtä aikaa. Pulkin (2021, 49) mukaan “ihmiskeskeisyys ja ihmisen hyödyn näkökulman nostaminen ensisijaiseksi on tehnyt muista elävistä olennoista hyödynnettäviä resursseja, joiden hyvinvoinnista ei tarvitse välittää”. Ekoindividuaatio-prosessin kautta yksilö kasvaa omaksi ainutlaatuiseksi itsekseen kuitenkin samalla tiedostaen, että hän on osa monilajista ekosysteemiä.

Ekososiaalinen kasvat yhdistää ekososialisaation ja ekoindividuaation käsitteet muodostaen ihmiskeskeisyyttä purkavan kasvatuksen alan (Keto, Foster, Pulkki, Salonen & Värri 2022, 50). Ekososiaalisen kasvatuksen teesit on muotoiltu kuvaamaan ekososiaalisen kasvatuksen tavoitteita ja periaatteita:

1. *Ihmisen yhteisö ymmärretään ja kohdataan monilajisena yhteisönä.*
2. *Autonomiaa kasvatusihanteena jalostetaan moninaisen yksilöllisyyden ja ihmisen monilajiset suhteet huomioivaksi ihmiskäsitykseksi.*
3. *Osallistuminen ekososiaaliseen yhteisöön on ymmärrettävä kokonaisvaltaisesti: ihminen havaitsevana, aistivana, tuntevana, tahtovana ja tiedostavana olentona.*
4. *Ekososiaalisesti kestävän osallisuuden ja sitä ylläpitävien myönteisten vuorovaikutustaitojen harjoittaminen on oleellinen osa kasvatusta.*
5. *Taideperustaisilla ja kontemplatiivisilla menetelmillä on kyky tuottaa ekososiaalista osallisuutta, ja siksi niiden roolia kasvatuksessa vahvistetaan. (Keto ym. 2022, 59.)*

2.2. Ekososiaalinen taidekasvatus

Ekososiaalinen taidekasvatus tarkastelee taidekasvatuksen mahdollisuuksia ekososialisaation teoriaan perustuen kolmen ulottuvuuden avulla (Foster ym. 2022, 123).

1) Kehollisuus

Ekososiaalisessa taidekasvatuksessa oletetaan, että monilajiseen maailman kietoutuneisuus ja lajien ylittävät vaikutussuhteet lähtevät aina liikkeelle kokonaisvaltaisesta kehollisuudesta. Todellisuus ei muodostu erillisistä yksittäisistä tekijöistä, vaan monilajisesta, aistivasta ja kehollisesta maailmaan kietoutuneisuudesta. (Foster ym. 2022, 123). Keho ja kehon kokemukset saavat merkityksiä taiteen tekemisen ja kokemisen kautta (Foster 2022). Tanssin tai laulun kontekstissa kokonaisvaltainen kehollisuus ja monilajinen kietoutuneisuus voi ilmetä esimerkiksi hengitykseen huomion kiinnittämisessä, ja sen tiedostamisessa, että hengittämisen kautta olemme yhteydessä maailmaan (Foster ym. 2022, 123). Tanssiminen metsässä, esimerkiksi kivien ja puiden kanssa voi saada tanssijan huomion keskittymään itsen sijaan monilajiseen kanssakäymiseen, ja minän ja toisen välisyyteen (Foster & Turkki 2021).

2) Kuvittelukyky

Fosterin, Salosen ja Sutelan (2022) mukaan “aistillista, emotionaalista ja kognitiivista tietoa yhdistelevään kuvittelukykyyn rohkaiseva taidekasvatus saattaa toiseuden ja mahdollisten maailmojen äärelle” (Foster ym. 2022, 123). Taidekasvatuksen on mahdollista luoda alustoja, joissa taiteen kokemisen ja tekemisen kautta on mahdollista kuvitella toisenlaisia maailmoja, unelmoida ja tehdä toisin. Taiteen kautta on mahdollista päästä kokemaan jotain, jonka kokeminen ei mahdollistuisi arkisessa maailmassa. (Foster ym. 2022, 123.) Jotta kuvittelu tuottaisi näkymiä paremmasta tulevaisuudesta, on myös pystyttävä kuvittelemaan sellaisia toimintatapoja, jotka eivät vielä toteudu tässä hetkessä.

3) Huolenpito

Kun huolenpidon piiri laajentuu minä-keskeisestä tai perhe-keskeisestä ajattelusta kaikki ihmiset, muut eläimet ja ekosysteemit kattavaan huolenpidon ajatteluun, on mahdollista, että myös samalla maailmakuva laajenee ja muuttuu. Taidekasvatuksessa toteutuva vastavuoroinen huolenpito mahdollistaa toisen itseisarvon tunnustamisen. (Foster ym. 2022, 125.) Empatia kytkeytyy vahvasti huolenpidon käsitteeseen. Huolenpitoa on mahdotonta siirtää tietopohjaisen opetuksen kautta taidekasvattajalta kasvatettavalle; saavuttaakseen laajien ylittävän empatian, on pyrittävä kokonaisvaltaisesti, kehollisesti ja aistisesti uppoutumaan toisen kokemukseen. (Foster ym. 2022, 125.) Ekososiaalisesti orientoituneella taidekasvatuksella voi olla toimivia keinoja tämän toteuttamiseen. Foster kiteyttää mieleenpainuvasti ekososiaaliseen transformaatioon tähtäävän taidekasvattajan tärkeimmän kysymyksen: *“Ruokkiiko toimintani hyvää kaikkea elämää kohtaan?”* (Foster 2022.)

3. TAITEELLIS-PEDAGOGINEN TUTKIMUS

3.1. Tutkimukselliset menetelmät

Identifioin itseni tämän opinnäytetyön kontekstissa taiteilija-pedagogi-tutkijaksi, joka tarkoittaa sitä, että nämä roolit toimivat luontevasti päällekkäin kaikessa taiteellisessa, pedagogisessa ja tutkimuksellisessa toiminnassani. Olen myös löytänyt tanssinopettajan maisteriopintojen aikana taiteellis-pedagogisen tutkimuksen käsitteen, joka istuu luontevasti yhteen ammatillisen identiteettini kanssa. Taidepedagogiikan lehtori ja tutkija Liisa Jaakonahon (2019) mukaan “taiteellis-pedagoginen tutkimus perustuu taiteelliseen ja taidepedagogiseen toimintaan. Siinä taiteen tekeminen ja opettaminen; luova, kehollinen, performatiivinen ja vuorovaikutteinen toiminta nivoutuu osaksi tiedon tuottamisen prosesseja”. *Minä ja muut eläimet* -osallistavassa teoksessa yhdistyy kaikki Jaakonahon luettelemat taiteellis-pedagogisen tutkimuksen toiminnan muodot.

Tämän taiteellis-pedagogisen tutkimuksen tarkoituksena on ollut tutkia ihmisen suhdetta muihin eläimiin taiteellis-pedagogisen osion valmistuksen ja toteutuksen aikana, ja sen jälkeen analysoida prosessia suhteessa ekososiaalisen taidekasvatuksen kehykseen. Tämän prosessin kautta ymmärrän tutkimuksen ikään kuin selvitystyönä, joka synnyttää tekijälleen, eli tässä tapauksessa minulle ja työryhmälle, uusia taiteellis-pedagogisia menetelmiä (kts. Rouhiainen, Anttila & Järvinen. 2014. 180).

Opinnäytetyöni taiteellis-pedagoginen tutkimus synnyttää uusia tekemisen tapoja ja tietoa, jota sekä minä että kollegani voimme hyödyntää tulevissa taiteellisissa, pedagogisissa tai taiteellis-pedagogisissa projekteissa.

Kuvatessani tässä kirjallisessa osiossa taiteellis-pedagogista työskentelyäni käytän *Minä ja muut eläimet* -teoksen työskentelyprosessin aikana syntyneitä henkilökohtaisia muistiinpanojani. Olen taltioinut työskentelyprosessia ja toteutuneita esityksiä kirjoitetun päiväkirjan sekä videotaltiointien muotoon. Työskentelypäiväkirjan sisällöissä yhdistyvät omat harjoitusten jälkeen aukikirjoitetut pohdintani ja harjoitusten aikana käydyt ylöskirjoitetut keskustelut. Koko työryhmä on osallistunut jatkuvasti ajatteluprosessiin ja työn kehittämiseen. Ajatukset ovat suodattuneet oman kynäni

kautta muistiinpanoihin. Tässä opinnäytetyössä ei siis tutkita teokseen osallistuvan osallistujan kokemusta, vaan kaikki tutkimusmateriaali perustuu työryhmän kokemuksiin teoksen valmistusprosessista ja esityksistä.

3.2. Osallistava teos

Osallistava teos taiteellis-pedagogisen työskentelyn muotona on tällä hetkellä itselleni kaikkein kiinnostavin ja siitä syystä valitsin sen opinnäytetyöni taiteellisen osan muodoksi. Osallistavassa teoksessa esityksellinen ja pedagoginen prosessi nivoutuvat yhteen, ja se synnyttää mielenkiintoisia mahdollisuuksia taiteellis-pedagogisen tutkimuksen näkökulmasta. *Minä ja muut eläimet* -teoksessa kumpikaan, taiteellinen tai pedagoginen, näkökulma ei ole toistaan tärkeämpi, vaan uskon, että molemmat prosessit todella voivat kulkea tasavertaisina ja yhtä korkealaatuisina rinnakkain.

Pohtiessani oman työni vaikuttavuutta, olen päätenyt siihen lopputulokseen, että taiteellisen työni on oltava osallistavaa, monipuolisesti, ei vain perinteisen näyttämöteoksen tavoin. Taiteilija ja tutkija Pilvi Porkolan mukaan tutkimus pyrkii aina vaikuttamaan. Taide on poliittista, sanottiin sitä ääneen tai ei. Taiteellinen tutkimus myös haastaa ja ottaa kantaa tutkimukseen itsessään ja siihen, miten tutkimusta tehdään. (Porkola, 2014, 27.) Omassa taiteellis-pedagogisessa työssäni olen avoin sen poliittisesta agendasta, siitä, että se on teokseen sisään rakennettua ja että sillä on intentio. Osallistavassa teoksessa poliittisen agendan vaikuttavuutta vahvistaa osallistumisen eri tasot, ja tanssitaiteessa kokonaisvaltainen kehollinen ja aistinen kokemisen mahdollisuus on keskiössä.

Opinnäytetyötutkimuksessani on myös toimintatutkimuksen (action research) piirteitä. Tanssipedagogiikan professori Eeva Anttilan mukaan “toimintatutkimus kohdistuu käytäntöön ja tähtää muutokseen. Sen lähtökohtana on myös yhteiskunnallinen vaikuttaminen, ja siten se on sidoksissa poliittisiin päämääriin ja arvoihin” (Anttila 2014, 138.) Toimintatutkimuksen toteutuksessa tutkija on itse aktiivinen osa tutkimukseen osallistumista, tanssipedagogiikan kentällä tarkoittaen esimerkiksi sitä, että tutkija on itse omalla kehollaan mukana kaikessa toiminnassa muiden osallistujien kanssa. Toimintatutkimus voi olla tutkijan oman toiminnan kriittistä tarkastelua ja

kehittämistä, tai laajemmaksi yhteiskunnalliseksi vaikuttamiseksi muotoutuvaa toimintaa. (Anttila 2014, 127.) Pysin toteuttamaan tässä opinnäytetyön tutkimuksessa näitä molempia edellä mainittuja toimintatutkimuksen tavoitteita.

4. MINÄ JA MUUT ELÄIMET -OSALLISTAVA TEOS

Minä ja muut eläimet on osallistava esitys, joka rakentuu yhteistyössä esiintyjien ja osallistujien kanssa. Minä ja muut eläimet on yhdistelmä tanssia, teatteria ja musiikkia.

Miten voisimme kulkea rinnakkain muiden eläinlajien kanssa?

Sinut kutsutaan mukaan maailmaan, jossa ihmisten ja muiden eläinten välinen suhde syntyy, rikkoutuu ja syntyy uudelleen.

(Ote teoksen esittelytekstistä)

Opinnäytetyön taiteellinen osio *Minä ja muut eläimet* on osallistava tanssiteos lapsille ja heidän aikuisilleen. Teos kantaesitettiin Helsingissä, lasten ja nuorten taidekeskus Annantalossa, 23. ja 27. maaliskuuta 2024. Taiteelliseen työryhmään kuuluivat lisäksi teatterintekijä Riikka Niemistö ja säveltäjä Pietari Kaasinen. Riikka ja minä toimimme teoksessa esiintyjä-pedagogeina. Pietari suunnitteli ja sävelsi sekä myös ohjasi teoksen musiikin ja äänimaiseman esityksissä reaaliaikaisesti. Oma roolini projektissa oli konseptin suunnittelu ja työryhmän koolle kutsuja. Otin myös vastuun taiteellisesta ja tuotannollisesta sisällöstä, vaikkakin koko prosessin halusin olevan työskentelytavoiltaan mahdollisimman tasavertainen ja kollektiivinen. Työskentely monitaiteisessa työryhmässä oli tuttua itselleni ja työryhmälle. Pietarin kanssa olemme tehneet vuosien varrella useita teoksia yhdessä, joista mainittakoon *Life Forms* (2019), *Kosket* (2022) ja *Puun tarina* (2023). Riikan kanssa olemme opiskelleet yhdessä kuluneet kaksi vuotta tanssi- ja teatteritaiteen maisteriopinnoissa.

Lapset valikoituivat teoksen kohderyhmäksi, koska olen kiinnostunut lasten kanssa työskentelystä. Ammatillinen kiinnostukseni lasten taidekasvatukseen puhkesi kukkaan tultuani itse vanhemmaksi vuonna 2020. Olen maisteriopintojen aikana tehnyt myös molemmat opetusharjoittelut lapsille suunnatussa taidekasvatuksessa ja päätin, että haluan syventää entisestäänkin osaamista lasten taidekasvatuksen parissa. Koen, että lasten kanssa työskentely on samalla helppoa ja hedelmällistä sekä haastavaa ja

pohdintoja herättävää. Osallistavassa lasten tanssiteos *Puun tarinassa* kohderyhmää olivat pääasiassa alle kouluikäiset lapset vanhempineen, kun taas *Minä ja muut eläimet* -teoksessa kohderyhmäksi valikoituivat lapset kuusivuotiaasta ylöspäin. Kohderyhmä tarkentui omasta mielenkiinnostani suunnitella teos tällä kertaa kouluikäisille ja heidän vanhemmilleen. Vanhemman läsnäolo mahdollistaa lapsen ja vanhemman välisen suhteen syventämisen hetkessä ja tarjoaa heille yhteisen kokemuksen, josta he voivat mahdollisesti jatkaa keskustelua myös esityksen kokemisen jälkeen.

Oma polkuni on ollut pitkä tähän pisteeseen, jossa nyt käsittelen ihmis- ja eläinsuhdetta taiteellis-pedagogisen praktiikkani kautta. Kiinnostus aiheeseen on alkanut jo lapsuudesta, jolloin olen kokenut ristiriitaisia tunteita eläinten syömistä kohtaan. Kasvettuani lapsesta aikuiseksi olen saanut elää ristiriitojen aallokossa, kun omat arvoni ovat tarkentuneet, mutta ihmiset ympärilläni eivät ole välttämättä ymmärtäneet täysin valitsemaani elämäntapaani vegaanina ja eläinten oikeuksista kiinnostuneena. On ollut ajanjaksoja, kun olen vaimentanut itseäni ja päättänyt olla puhumatta mitään aiheeseen liittyvää. Taiteen tekemisen kautta olen kuitenkin löytänyt väylän käsitellä kyseisiä itselleni tärkeitä aiheita. Taiteen tekeminen on ollut keinoni ottaa kantaa asioihin, ja siihen rohkeuteni on riittänyt, vaikka se ei olisi aina riittänyt muuhun. Taiteen tekeminen on myös kasvattanut minua kokonaisvaltaisesti ja rohkaissut minua toimimaan aktiivisemmin eläinten oikeuksien puolesta myös henkilökohtaisessa elämässäni. Suuri etuoikeus kasvaa tanssiteoksen parissa on kasvattanut minusta empaattisen ja aktiivisen toimijan yhteiskunnassa.

Yksi tavoitteista *Minä ja muut eläimet* -teoksessa on tutkia osallistavan tanssiteoksen tekemistä ekososiaalisen taidekasvatuksen näkökulmasta. Luonto- ja eläinsuhteen käsittely ei ole sinällään uutta omassa työskentelyssäni, mutta tämän työn kautta pyrin tutkimaan käytännön työn yhteyttä jo olemassa oleviin teorioihin sekä oman ajatteluni sanoittamiseen. Sen lisäksi, että opinnäytetyöprosessi kokonaisuudessaan kehittää akateemista ajattelua ja kirjoittamista, on sen tavoitteena myös kehittää tapoja sanoittaa tämän kaltaisen taiteellis-pedagogisen työskentelyn tärkeyttä ja merkitystä mahdollisimman kansankielisesti ja ymmärrettävästi. Tärkein tavoitteeni on kuitenkin kaikessa toiminnassani toimia aktiivisesti eläinten oikeuksien puolustajana ja olla

kokonaisvaltaisesti mukana työssä muunlaajisten eläinten paremman tulevaisuuden ja hyvinvoinnin puolesta.

Koska elämme globaalin ympäristökriisin aikakaudella, on kaikessa taiteellisissa ja pedagogisessa työssä tavoiteltavaa toimia ekososiaalisen sivistyksen periaatteiden mukaisesti. Koska kapitalistisessa yhteiskunnassamme vallitsee kestävä ihminen- ja eläinsuhde, on tärkeää, että taiteessa käsitellään monipuolisilla keinoin tätä yhteiskuntamme yhtä suurinta ongelmaa. Lihan tehotuotanto ja eläinten väkivaltainen hyväksikäyttö tuottaa valtavasti kipua ja kärsimystä ja sen lisäksi tuhoaa maapalloa. Tavoite tässä työssä on kuvitella utopistisia maailmoja, joissa näin ei ole. Koska ihmisen suhde eläimiin on paradoksaalinen, aiheen käsittely ei ole välttämättä aivan yksinkertaista. Lasten parissa työskennellessä taidekasvattajan vastuu on suuri, eikä ole tavoitteiden mukaista shokeerata tai aiheuttaa esimerkiksi ilmastoahdistusta.

Osallistava tanssiteos mahdollistaa haastavan aiheen käsittelyn monella eri tavalla. Monipuolinen osallistavuus teoksen sisällä mahdollistaa osallistujalle teoksen teemojen käsittelyn useiden aistien avulla. Oman kehollisuuden ja kehon tuntoaistimusten tuottamat kokemukset ovat tanssitaiteen vahvuuksia ekososiaalisen taidekasvatuksen kehyksessä. *Minä ja muut eläimet* -teoksessa osallistujalla on myös mahdollista olla osallinen useiden eri aistikokemusten kautta. Teoksen sisällä osallistujilla on mahdollisuus vaikuttaa omaan osallistuvuuden tasoon, ja kaikki erilainen aktiivinen osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Teoksessa kokeillaan erilaisia empatiaa ruokkivia harjoitteita: harjoitellaan hellää ja huoltapitävää kosketusta ja mielikuvitellaan omaa elämyyttä kehollisten harjoitteiden kautta.

Tutkija Mari Helena Saaren mukaan se, miten kulttuurissamme representoidaan eläimiä, ohjaa ja rajoittaa lasten eläinsuhteiden muodostumista. Näitä normeja voidaan kuitenkin arvioida ja uudelleen muovata. (Saari 2020, 133.) Tässä opinnäytetyössä pyrin muokkaamaan näitä eläinrepresentaation normeja ja havainnollistamaan toisin tekemisen mahdollisuuksia ihmisen ja muunlaajisen eläimen suhteessa. Uskon, että tämän kaltaisella ihmiskeskeisyyttä purkavalla taidepedagogiikalla voi olla vaikuttavuutta muokata kulttuurimme haitallisia eläinrepresentaation normeja. Tämän sanottuani tiedostan, että tanssipedagogiikalla ei ole vielä tänä päivänä suurta sijaa

valtakunnallisessa koulujärjestelmässä, mutta toivottavaa on, että tulevaisuudessa ekososiaalinen taidekasvatus ja -tanssipedagogiikka tulevat saamaan sijaa entistä enemmän yhteiskunnan kaikilla eri kasvatuksen osa-alueilla.

Seuraavassa kappaleessa analysoin teosta ja sen tekemisen prosessia lineaarisesti kohtaus kerrallaan, jolloin lukijan on mahdollista saada käsitys teoksen sisällöstä ja sen kulusta sekä samaan aikaan ajatuksista valintojen takana. Tuodakseni teoksen tunnelmaa tekstiin, olen lisännyt *kursivoituja* sanoja kohtiin, joissa ne ovat myös kuuluneet ääninauhalta esitystilassa. Esiintyjien vuorosanat eli ohjeistukset osallistujille on myös lisätty tekstin sisään heittomerkkien ja sisennyksen avulla. Havainnollistaakseni projektin monitaiteista kollektiivisuuteen pyrkivää yhteistyötä, jokaisen kappaleen loppuun on lisätty myös säveltäjä Pietarin omat muistiinpanot musiikin osalta.

4.1. Tule, tule

Tule

tule tule

tule

tule

tule

tule tule

tule

tule tule

tule.

Minä ja muut eläimet -osallistava tanssiteos alkaa.

Ensimmäisessä kohtauksessa me, Riikka ja minä, vedämme yleisön sisälle tilaan köyden avulla, yksi aikuinen–lapsi-pari tai kolmikko kerrallaan. Vedämme osallistujat sisälle ja kuljetamme heitä ympäri tilaa. Kohtaamme jokaisen osallistujaparin tai useammasta henkilöstä koostuvan osallistujalauman yksitellen, henkilökohtaisen katsekontaktin ja hetkellisen suhteen luoden. Kuljetuksen avulla teemme tilan tutuksi

osallistujille, heidän saadessaan kierrellä ja kaarrella tilan läpi ennen omalle paikalle asettautumista. Välissämme on köysi, joka mahdollistaa kehojen välisen yhteyden luomisen ilman suoraa kosketuskontaktia. Kuljetamme osallistujia lempeällä laadulla, hellästi huolta pitäen. Toivotamme tervetulleeksi, ilman sanoja. Me olemme köyden toisessa päässä, valta on meillä esiintyjillä: me tiedämme, mitä tapahtuu seuraavaksi. Osallistuja menettää valta-asemansa ja päätty ikään kuin kuljetettavaksi muunlaisen eläimen tavoin.

tule

Jo työskentelyprosessin varhaisessa vaiheessa valitsimme köyden yhdeksi teoksen materiaaleista sen monipuolisuuden vuoksi. Köydellä materiaalina on voimakas merkitys. Köysi kertoo ihmisen ja muiden eläinten välisestä suhteesta. Ihminen liikuttelee ja hallitsee köyden avulla muita eläimiä mielensä mukaan. Ihminen siirtelee, ohjailee, käyttää valtaansa köyden avulla. Köysi on ihmisen käden jatke, köyden avulla ihminen piiskaa ja rankaisee. Ensimmäisessä kohtauksessa köysi on kuitenkin toisin tekemisen väline. Halusimme löytää vaihtoehtoja köyden käytölle, osallistaa osallistajat köyden toiseen päähän, ei voimaa tai valtaa negatiivisesti käyttäen, vaan lempeästi tervetulleeksi toivottaen. Tiedostamme kuitenkin myös sen, että siinä missä köyden päässä kuljetettavana oleminen voi olla toiselle miellyttävä ja vapauttava kokemus, se voi toiselle nostaa epämiellyttäviäkin tunteita.

tule

tule

Köysiä on kaksi, molemmilla esiintyjillä omansa. Toinen köysi on vaaleanpunainen ja toinen vihreä. Värikäs köysiläjä lojuu tilan nurkassa, sieltä pursuilee lisää värejä: keltaista, violetta, oranssia ja sinistä. Köydet ovat muutaman metrin pituisia ja ne tuntuvat karhealta ihoa vasten. Olemme keskustelleet työskentelyprosessin aikana mielikuvista, joita köysi voi luoda. Se voi symboloida montaa eri asiaa yhtä aikaa. Se voi symboloida vankeutta, kahlitsemista ja kipua, mutta toisaalta taas tanssi köyttä apuvälineenä hyödyntäen voi luoda mielikuvia painovoimattomuudesta, vapaudesta ja

luottamuksesta. Joskus harjoitustilanteessa köysi toimi leikin välineenä kuten hyppynaru, joskus köysi liikkui nestemäisesti ja aaltoilevasti, joskus köyttä heiluttaessa mieleen piirtyi mielikuva sätkivästä kalasta.

Emme voi siis olettaa köydellä kuljetuksen tuottavan tietynlaista kokemusta, vaan hetken kokemuksellisuus muodostuu monista eri kerroksista, kokemusmaailmoista ja historioista, ei vain tästä hetkestä ja tapahtumasta. Pyrkimyksemme heti teoksen ensimmäisistä hetkistä lähtien on kuitenkin pitää huolta osallistujista ja tuoda heidät tilaan luottamuksellisen suhteen rakentaen. Ekososiaalisessa taidekasvatuksessa Fosterin, Salosen ja Sutelan (2022, 126) mukaan “keskinäisen huolenpidon avulla ihminen muodostaa ymmärryksen minuudestaan osana muuta todellisuutta”. Sen jälkeen, kun turvallinen, luottamuksellinen suhde on luotu, voimme omilla esiintyjäkehoillamme ja tarinan kerronnalla tuoda näkyväksi myös köyden käytön karumpia puolia.

4.2. Valtasuhteet

Kun yleisö on paikoillaan tilassa, lähden kuljettamaan Riikkaa tilassa, samalla tavalla kuin osallistajat on juuri kuljetettu sisään. Kuljetus on edelleen lempeää, huolta pitävää, esiintyjien kasvot ovat avoimet ja katse kiertää ympäri tilaa, osallistujia ja toisiaan. Kuljetettuani Riikkaa hetken ajan ympäri tilaa kierrellen ja kaarrellen, roolit vaihtuvat. Seuraavaksi annamme köyden ylittää lattialla istuvat osallistajat, tällä tavalla pyrimme jatkamaan immersion luomista, osallistajat ovat edelleen fyysisesti osana teosta, vaikka nyt he ovat enemmän katsojan roolissa. Tila on tiivis, olemme tilassa kulkiessamme lähellä osallistujia, ohitamme heitä etu- ja takakautta ja yläpuolelta, kun kuljemme köyden kanssa ympäri tilaa toisiamme ohjaillen.

tule

tule

tule

Seuraavaksi esiintyjien katse kääntyy sisäänpäin, avoin osallistava katse siirtyy esiintyjän kuplaan, jossa tarkoitus on erotella esityksellinen- ja osallistava osio toisistaan. Pohdimme työskentelyn aikana jatkuvasti, miten voimme luontevasti ja

soljuvasti erottaa esitykselliset ja osallistavat kohtaukset toisistaan. Löysimme työskentelyprosessin aikana katseen työkalun, jolla on mahdollista erotella sekä esittävät ja osallistavat kohtaukset että karummat ja lempeämmät laadut.

Tässä esityksessä katseen laatu jakautuu kahteen eri kategoriaan:

1. Osallistava katse:

- huolta pitävä
- lempeä
- tervetulleeksi toivottava
- suoraan osallistujiin suuntautuva

2. Esiintyjän katse:

- huolta pitävä
- “omassa kuplassa”
- tekemiseen keskittynyt
- osallistujista ohi suuntautuva

Kun vaihdamme osallistavan katseen esiintyjän katseeksi, luomme esiintyjä-kuplan, jonka tarkoituksena on pitää huolta osallistujista ja välttää syyllistävän tai kärsivän katseen luomista heitä kohti. Katseen laadun muuttaminen esiintyjän katseeksi mahdollistaa karujenkin eläin–ihmis-suhteiden kuvien näyttämisen. Köyden merkitys muuttuu rajummaksi välillämme, ja köysi alkaa symboloida väkivaltaa ja ihmisen ja muiden eläinten välistä hierarkiaa. Katseen laadun muutos mahdollistaa pehmeän keinon käsitellä totuutta, jonka suunnasta ihmiset usein kääntävät katseensa pois.

Oli selvää projektin alkaessa, että haluamme sisällyttää teokseen muunlajisen eläimen näkökulmaa. Tehotuotantoeläinyksilön ääni ja kokemus pääsevät harvoin esille. Sen sijaan, sitä pyritään peittelemään ja vääristelemään. Tehotuotantoeläimistä ei puhuta yleensä yksilöinä vaan massana tai materiaalina, tuotantovälineenä. Prosessin aikana pohdimme paljon sitä, minkälaisen tarinan haluamme kertoa ja minkälaisen

lähestymistavan ihmis–eläin-suhteeseen voimme ottaa. Haasteena tuntui olevan, miten käsitellä ihmisten ja toisten eläinten suhdetta, erityisesti eläimen näkökulmasta, kun teos rakentuu ihmiskehojen ympärille. Ihmiskeskeisyyttä tuntuu olevan vaikea välttää tanssiteoksen kontekstissa.

Kyseenalaistin myös projektin alkaessa sen, onko minulla oikeutta kertoa muiden eläinten tarinoita subjektiivisesta näkökulmastani. Kuitenkin Haapojan ja Gustafssonin (2015, 119) mukaan “ihmisen ja muiden lajien suhteiden tarkastelun täytyy väistämättä lähestyä kieltä aktiivisena, yhteiskunnallisena suhteena eläimeen, olkoonkin, että tuota suhdetta määrittää juuri eläimen poissulkeminen sitä itseään koskevasta keskustelusta”. Heidän mukaansa “eläimen lähestyminen taiteen kautta mahdollistaa toisen näkökulman äärelle pääsyn ilman vaatimusta argumentaation sisäisestä eheydestä” (Gustafsson & Haapoja 2015, 131). Nojauduin Gustafssonin ja Haapojan (2015, 131) ajatukseen siitä, että taiteen avulla voidaan paljastaa ihmisen käyttämän kielen rajallisuutta, ja tätä kautta on mahdollista tehdä tilaa jollekin, jolle ei lähtökohtaisesti ole sijaa kielessämme. Prosessin aikana heräsi kysymys, miten voimme tehdä tätä tilaa, miten voimme kertoa eläintä?

Tässä kohtauksessa keskiöön nousi ihmisen ja muunlajisen eläimen välisen valtasuhteen esille tuominen. Hellä kuljetus liukuu erilaisiin “liikkuviin kuviin”, joissa havainnollistetaan ihmisen ja muun eläimen hierarkiaa ja ihmisen väkivaltaista suhdetta eläimiin. Työskentelyprosessin aikana hahmottelimme erilaisia kehojemme ja liikkeemme muodostamia kuvia ihmisen ja muiden eläinten suhteesta. Testailimme muun muassa sitä, miten voimme näyttää köyden avulla, kuinka ihminen vangitsee eläimen. Jo pelkästään köyden kanssa vapaa tutkailu työskentelyn aikana loi jatkuvasti uusia mielle yhtymiä erilaisista väkivaltaisista, sortavista suhteista. Työskentely tuntui joskus henkisesti haastavalta, kun jouduimme demonstroimaan näitä karuja mutta totuudenmukaisia kuvia. Halusimme tuoda esille ja havainnollistaa arkipäiväistä totuutta eläinten kokemasta väkivallasta.

Ei kuitenkaan riittäisi, että näyttäisimme väkivaltaa väkivallan vuoksi. Sen lisäksi oli tärkeää, että kuvitamme mahdollisuuden paremmasta toimintatavasta, mielikuvittelemme, miten väkivaltaiset käytännöt voisi purkaa ja rikkoa. Teemme

toisin. Juttelimme työskentelyn aikana paljon siitä, kuinka esimerkiksi kuusivuotiaalla osallistujalla ja hänen 40-vuotiaalla vanhemmalla on erilaiset kokemusmaailmat, joista käsin he kokevat teosta. Halusimme löytää tapoja kuvittaa tarinaa omilla kehoillamme, jotka olisivat ymmärrettäviä monenlaisista eri kokemusmaailmoista käsin. Se, millaisena liikkeemme muodostama tarina tarkalleen kokijalle hahmottuu, ei ole niin merkityksellistä. Sen sijaan meille oli tärkeää, että tekemisestämme hahmottuu vastakohtaisia laatuja, kuten:

raju - hellä
kova - pehmeä
välttelevä - kohtaava
väkivaltainen - rakastava
välinpitämätön - välittävä

Nämä laadut ilmenivät tässä kohtauksessa esimerkiksi siten, että toinen esiintyjä pyörittää köyden alistetun esiintyjän kaulan ympärille, ja tilanne purkautuu köydestä pehmeällä vapautuksella. Toisessa liikkuvassa kuvassa alistettu esiintyjä on vyötäröstä köyteen sidottuna ja rimpuilee pois päin toisesta. Tämäkin tilanne vapautuu, ja valtaroolit taas vaihtuvat. Näissä havainnollistavissa ihmis-eläin-suhde “kuvissa” esiintyjien roolit vaihtelevat jatkuvasti, jotta vältymme tiettyjen roolien muodostumisesta koko teoksen ajaksi. Sen sijaan, että ottaisimme koko teoksen läpi lävistävät pahan ja hyvän hahmon roolit, halusimme omia esiintyjä-kehoja, ja kehojen välisiä suhteita, käyttäen havainnollistaa erilaisia kuvia vallankäytöstä.

Musiikki: Esitystilassa soi lempeä, kutsuvaksi tarkoitettu, utuinen ja pulssittomasti vellova musiikki. Ääniraidalla on myös Nellan “tule, tule”-kuiskauksia.

4.3. Minä ja sonnit

tule

tule

Esiintyjät jäävät toisiaan vasten, liikkuvaan kuvaan, jossa molemmat vetävät köyttä aktiivisesti toisen painoa tunnustellen.

*“Kun mä olin pieni, mun mummolassa oli lehmiä – ja sonneja.
Mä pelkäsin niitä.*

*Oikeastaan – mut opetettiin pelkäämään niitä.
Mulle sanottiin, että mun täytyy pysyä niistä kaukana.*

*Mulla ei ollut niihin suhdetta, –
katselin niitä vain kaukaa.*

*Kerran — ne juoksi mua kohti – ja mä jähmetyin.
Muistan sen niin kirkkaasti, kun ne juoksi mua kohti.*

Miksi ne juoksi mua kohti?”

Yllä oleva teksti on muisto omasta lapsuudestani. Tämä kohtaaminen tapahtui eräänä kesänä mökillämme isäni synnyinseudulla Kainuussa. Mökkimme sijaitsi isäni lapsuuden kotitilan vieressä, ja kotitila toimi edelleen tuohon aikaan maitotilana. Muisto on muovautunut sekä omasta visuaalisesta muistijäljestäni sekä myöhemmin minulle kerrotuista tarinoista tapahtuneeseen liittyen. Työskentelyprosessin alussa, pohtiessamme lähestymistapoja ihmisen ja muunlajisen eläimen suhteeseen, pyysin työryhmän jäseniä pohtimaan omia eläinsuhteitaan. Olin itse muistellut omia eläinkohtaamisiani ja halusin luoda työryhmälle myös yhtä henkilökohtaisen lähestymistason aiheeseen kuin itselläni oli. Ehdotin, että valitsisimme kukin yhden oman eläinsuhteeseen liittyvän muiston, oli se sitten lyhyt kohtaaminen lapsuudesta tai

vaikka vuosikausia kestänyt suhde kumppani-eläimen kanssa. Tarinoiden jakaminen oli vapaaehtoista. Päädyimme lopulta yhteisestä päätöksestä valitsemaan muistoni osaksi teosta, luomaan teoksen maailmaa ja mielikuvia.

Valitessamme muistoni teosta eteenpäin kuljettavaksi tarinaksi, jotain muuta, mitä olisi voinut olla, jäi pois. Samalla, valintamme nosti esille jotain, joka alkoi korostua kokonaisuudessa ja nousta teoksen keskiöön. Folkloristi Liisa Kasken (2022) mukaan “kertominen on rajaamisen taidetta. Kertomuksen rajat määrittelevät sen, mikä kertomuksen maailmassa on ylipäättään mahdollista. Rajat piirretään valitsemalla mitä kerrotaan, kenen näkökulmasta, ja mitä jätetään kertomatta jollakin tavalla, jossakin paikassa ja ajassa, suhteessa johonkin, lopputuloksena jotakin muuta kuin se, mistä lähdettiin liikkeelle.” (Kaski 2022, 34.) Muovasimme lauseita ja sanoja siten, että ne muodostivat tarinan, joka lopulta jättää kuulijan kysymyksen äärelle:

“Miksi ne juoksi mua kohti?”

Lähdemme kehollisesti kuvittelemaan vastauksia tähän kysymykseen seuraavassa esityksellisessä kohtauksessa, jossa esiintyjät kuroutuvat köyden avulla toisiaan kohden ja antavat painovoiman kaataa heidät salin läpi pyrähtävään juoksuun. Esiintyjät juoksevat edestakaisin tilaa, pelaillen, leikkien, säntäillen ja haastellen toisiaan. Kohtauksen tunnelma on leikkisä ja kujeileva. Päättyikö lapsuuden muisto näin? Leikkivätkö ihminen ja lehmä keskenään näin? Köydellä kuljetusten, ohjailujen ja tarkkaan kontrolloitujen liikkeellisten ja tilallisten kuvioiden jälkeen köysi lopulta irtoaa esiintyjien väliltä, ja jäljelle jää vapaa ja toisistaan riippumaton juoksentelu. Tällä kertaa kontakti esiintyjien välillä ei ole köydestä riippuvainen, vaan kontakti on henkinen, kontakti syntyy kujeilevassa katseessa ja leikkisässä haastamisessa. Minä näen, että sinä juokset siellä, minäpä juoksenkin täältä, sinun läheltäsi, mutta kuitenkin suunnat viime hetkellä ennen törmäystä erkaantuen. Leikkivätkö lehmät vapaudessa keskenään näin? Tässä kohtauksessa ei kerrota vastauksia, ei aseteta rooleja. Ketä me olemme, ja miksi me teemme näin? Voisiko tämä olla muunlaisen eläimen, ehkä sonnin, kokemus, jos hän olisi ilman köyttä, vapaana, omilla maillaan?

tule

tule

Tässä kohtauksessa käännämme katseen lehmiin ja sonneihin, heidän sielujensa maailmoihin ja kokemuksiin. Voimme vain kuvitella ja demonstroida kuvittelemaamme sonnin kokemusta. Aaltola (2019) ehdottaa, että “kenties luontoa ja muita eläimiä tulisi lähestyä taiteena.” Hänen mukaansa “ympärillämme on mitä erilaisimpia älyn ja elämän muotoja, jotka liian usein jäävät vaille kattavaa kiinnostusta” (Aaltola 2019, 179). Kuvittelemamme sonnit ovat eloisia henkilöitä, yksilöitä, jotka kisailevat ja leikittelevät keskenään. Heillä on tuntevat kehot, jotka pyrähtelevät vapaudessa toisistaan poispäin, ja toisiaan kohti.

tule

Yhteinen leikki päättyy keskellä tilaa kohtaamiseen ja päät asettuvat yhteen. Päät tunnustelevat toisiaan, tuttua ja vierasta. Otsa otsaa vasten, pää tuntee toisen pään muodon ja tekstuurin, kääntyilee edelleen tunnustellen, ohimo ohimoa vasten, takaraivo takaraivoa vasten. Selät koskettavat ja tuntevat toisen pinta-alan, nojautuvat, ottavat ja antavat painoa. Edelleen tunnustellen, edelleen selät vastakkain, laskeutuvat kohti lattiaa, päätyen istuma-asentoon.

Musiikki: Vellova musiikki jatkuu edelleen. Osallistujien saavuttua esitystilaan Pietari lisää ääniraidalle myös kaukaisina ja hiljaisina, hieman metallisina kaikuvien maatalan eläinten ääniä.

esityksen aikana (kuvat) ääniraidalla kuullaan “tule, tule”-kuiskauksien lisäksi myös muita eläinkutsuja, kuten “ksss ksss”. Kun Nella ja Riikka pysähtyvät pitämään köydestä kiinni toisiaan päin, Nellan ääni kertoo tarinan musiikin päälle. Kun tarina loppuu ja Nella ja Riikka lähtevät juoksemaan, saman musiikin päälle kuullaan vielä muokattu, kaiutettu versio tarinasta.

4.4. Kontakti

“Hei, otetaan toisiamme käsistä kiinni ja noustaan ylös.

Lähdetään liikkumaan siten, että lapsi kuljettaa aikuista tilassa.

Sitten aikuinen lähtee kuljettamaan lasta.

Hei, onko mahdollista liikkua näin, päät yhdessä?

Mitkä muut kehon osat yhdessä me voitaisi liikkua?

varpaat!

peput!

selät!

nenät!

jalkapohjat!

sormenpäät!”

Esiintyjän katse muuttuu osallistavaksi. Tässä osallistavassa osiossa aikuiset ja lapset liikkuvat kosketuksessa toisiinsa. Kutsuimme tätä osiota työskentelymme aikana kontakti-improvisaatiokohtaukseksi. Kontakti-improvisaatio on liikettä, useamman kuin yhden kehon välillä, jossa liikutaan yhteydessä ja kosketuksessa toiseen. Mielestäni kontakti-improvisaatio terminä kuvaa hyvin kohtauksen tavoitetta liikkua yhdessä, ilman hierarkiaa tai yksisuuntaista liikkeen manipulointia. Tanssitaiteilija ja -opettaja Mirva Mäkisen (2018) mukaan “toisin kuin esimerkiksi painissa, kontakti-improvisoijat antautuvat toistensa liikevauhtiin ja tanssi on enemmänkin toisen liikkeen aistimista ja toisen liikkeeseen antautumista kuin toisen kehon painon vastustamista. Sen sijaan, että tanssija manipuloisi toista tanssijaa, kontakti-improvisoijat käyttävät esimerkiksi käsiä enemmänkin tukemaan ja seuraamaan toisen liikettä.”

Aloitimme harjoituksen ensin toisen kuljetuksesta, joka oli jo tuttu näky ja myös osallistujien itse kokema kokemus teoksen aikaisemmista kohtauksista. Ikään kuin lämmittelynä yhteiselle improvisaatiolle sekä lapsi että aikuinen saavat vuorollaan kuljettaa toistaan ympäri tilaa. Sen jälkeen siirrymme tilassa liikkumiseen tietyt kehon osat kontaktissa toisiinsa. Aloitamme päistä: *”Hei, onko mahdollista liikkua näin, päät*

yhdessä?” Liikkuminen päät yhdessä eroaa toisen kuljetuksesta siten, että kumpikaan ei varsinaisesti kuljeta tai ohjaa toista, vaan liikkeeseen on löydettävä tunnusteleva ja toisen liikettä kuunteleva yhteys, jotta liikkuminen kontaktissa mahdollistuu ilman päiden yhteen törmäilyä. Päät yhdessä liikkumisen jälkeen kysymme osallistujilta, haluaisivatko he ehdottaa kehonosia. Sen jälkeen jatkamme osallistujien ehdotuksilla, joita ovat muun muassa varpaat, peput, selät ja nenät. Tanssisali täyttyy lasten ja aikuisten välisistä naurun purskahduksista, hapuiluista ja yhteisistä onnistumisista.

Kun liikumme kontaktissa toistemme kanssa esiintyjinä, olisi helppo kadottaa ympärillä oleva todellisuus ja upota kehojen muodostamaan yhdistelmään, jossa melkein hämärtyy omat ja toisen rajat. Tunnen kuinka oma hapuiluni kuitenkin vaikuttaa toiseen, kun liikumme nenät kiinni toisissaan, pienelläkin hienovaraisella liikkeellä on merkitys siihen, miten toinen liikkuu suhteessa minuun ja tilaan. Intersubjektivisuus kuljettaa yksilöitä kohti edelleen jatkuvaa, jaettua tulevaa. Koen, että minun täytyy pitää huolta toisesta ja samalla itsestäni. Vastuu on jaettua. Jos oppisimme olemaan avoinna ja valmiina kohtaamaan toisemme, ja muunlaiset eläimet yksilöinä, ruumiillinen empatia voisi toteutua ja pyrkimys yhteiseen parempaan jaettuun tulevaisuuteen voisi avautua. Jotta tämä voisi tapahtua, Aaltolan ja Kedon (2017) mukaan ihmisen on “merkityksellistettävä toinen yksilöksi, suuntauduttava häneen omaa näkökulmaansa kantavana subjektina, jotta intersubjektivisuus sekä siten kehollinen lukeminen ovat mahdollisia, ja tässä kulttuurisilla, poliittisilla sekä yhteiskunnallisilla käsityksillä on suuri rooli” (Aaltola & Keto 2017, 88). Lopuksi kontakti-improvisaatiokohtaus liukuu takaisin lattialle, jossa pysähdytään kuuntelemaan ääninauhaa. Tekstissä pyritään muuttamaan “*ne heiksi*” ja “*he meiksi*”.

Musiikki: Kun Nellan ja Riikan otsat ovat yhdessä, uusi osa musiikissa käynnistyy. Musiikissa on nyt selkeä pulssi, mutta tempo on edelleen rauhallinen ja tunnelma hieman unelias. Kun osallistujat palaavat lattialle, musiikin lyömäsoitinkerros otetaan pois ja “minä ja ne”-teksti käynnistetään.

“Laskeudutaan sitten yhdessä takaisin alas lattialle”

Minä ja ne.

Minä ja hän.

Me.

Minä ja muut eläimet.

Nauhalla kuuluva teksti on samalla jatkoa edelliselle tekstille, jossa esiteltiin muisto kohtaamisesta sonnien kanssa, mutta myös tietynlainen päätös kontakti-improvisaatiokohtaukselle. Teksti pyrkii yksinkertaisuudessaan yhdistämään äsken koettua kehollista, liikkuvaa, yhteydellistä kokemusta, samalla yhdistäen sen ihmisen ja muunlajisen eläimen väliseen suhteeseen, muiston maailmaan. Teksti tavoittelee mahdollisimman vähäsanaisesti purkamaan ihmiskeskeistä hierarkiaa.

4.5. Eläimyys minussa

“Tässä on Riikka.

Riikka on homo sapiens, ihmisten sukuun kuuluva nisäkäs.

Riikka kuuluu kädellisten lahkoon isojen ihmisapinoiden heimoon.

Hänellä on kaksi kättä ja kaksi jalkaa. Pää ja selkäranka.

Riikalla on voimakas, pörröinen häntä.

Riikan pääläestä kohoaa kaksi puolen metrin pituista sarvea.

Sarvet ovat tuntosarvet, jotka tunnustelevat ja aistivat ympäristöään.

Meillä on kaikilla kaksi kättä, kaksi jalkaa, pää ja selkäranka. Voimakkaat hännät ja tuntevat sarvet. Lähdetään tunnustelemaan niiden avulla ympäristöä.”

Pohdimme työskentelyn eri vaiheissa, miten eri tavoin tanssiteiteen ja erityisesti osallistavan tanssiteoksen kontekstissa on mahdollista käsitellä eläimyyttä? Lapsille suunnattua teosta tehdessä mieleen tulee automaattisesti karikatyyriset humoristiset inhimillistetyt eläinhahmot teatterin maailmasta tai vaihtoehtoisesti piirretyistä tutut ihmisten kieltä puhuvat eläimet. Pohdimme myös sen haitallisuutta ja hyödyllisyyttä, että me ihmisinä alamme ihmisenkaltaistaa eläintä. Toisaalta muun muassa tutkija Virpi

Valtosen (2022, 76) mukaan ”toisten lajien näkeminen myös inhimillisten, perinteisesti vain ihmisiin liitettyjen tunteiden kautta saattaa kuitenkin auttaa ihmisiä ymmärtämään toisten lajien käyttäytymistä.” Tätä ajatusta tukee myös empatiateoriat (kts. Aaltola & Keto 2017).

Koska käsittelemme työssä ihmisen ja muun eläimen suhdetta, tuntui olennaiselta tutkia, miten omat kehomme liikkuvat ihmisyyden normien rajojen ulkopuolella. Aktivoiduimme työskentelyjakson aikana, kehollisten improvisaatio harjoitusten avulla, pohtimaan: Mitä on eläimyys minussa? Myös muun muassa tanssitaiteilija Matilda Aaltonen (2022) on loppia esittäessään saanut esiintyjäntyöllistä tukea omasta eläimyydestään. Hän pyrki keskittymään lajien samuuteen, sen sijaan, että olisi keskittynyt ihmisen ja lokin erilaisuuteen. (Aaltonen 2022, 41.) Meidän prosessimme esiintyjäntyölliseen harjoitteluun ei kuulunut tilan jakaminen muiden eläinten kanssa, vaan pyrimme enemmänkin lähestymään aihetta Aaltosenkin mainitseman oman eläimyyden kautta. Millainen on eläin minussa, millainen kehollinen olento voisin olla, jos voisin olla ihan mitä vain?

Eläimyyden etsiminen aiheutti myös epävarmuutta. Jossain vaiheessa heräsi pelko siitä, että eläimyyden etsimisen aikana tapahtuu ”ylinäyttelemistä” tai ”ylitanssimista”. Löydätkö oikeasti omasta kehostani sen omaa eläimyyttä, vai yritätkö vain esittää, yliesittää, erilaisia eläimiä? Tukea prosessin aikana toi kuitenkin ajatus siitä, että voimme keskittyä dualistisen ihmis–eläin-erottelun ja erilaisuuden sijaan niihin asioihin, jotka yhdistävät meitä, tekevät meistä samanlaisia. Fosterin (2016) sanoin ”siirtyäksemme välineellisestä maailmasuhteesta – suhteesta itseemme ja toiseen – kohti kokonaista kehollista ja vastavuoroista suhdetta tulisi meidän hyväksyä kaikkien elämänmuotojen paitsi erilaisuus myös samuus” (Foster 2016, 173).

Esittelen kohtauksessa Riikan tyyllillä, jollaisena olemme tottuneet muunlajiset eläimet esiteltävän. Esittelen hänen kehoaan, asettaen hänet yleisön eteen 360 astetta pyörivän elävän mallinuken, objektin, asemaan. Näemme hänen kätensä, jalkansa, pään ja selkärangan. Ekososiaalisen taidekasvatuksen toinen ulottuvuus, eli kuvittelu, pääsee valloilleen kohtauksen vinksautuksessa, jossa esittelen Riikan voimakkaan ja pörröisen hännän sekä puolen metrin pituiset sarvet. Nämä kehonosat ovat näkymättömiä, mutta

Riikka heiluttaa häntäänsä ja aistii sarvillaan ympäristöään. Esittely muuttuu osallistavaksi osioksi, kun kehotamme kaikkia havaitsemaan omat mielikuvituskehonosat, ja lähdemme tutkimaan ja aistimaan sarvilla ympäristöämme. Lapset ja aikuiset heittäytyvät kuvittelun maailmaan.

“Tulkaas hei katsomaan. Tässä on Nella.

Nellalla on yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi lihaksikasta lonkeroa.

Jokaisessa lonkerossa on 8-10 imukuppia.

Imukupit toimivat kuten silmät, ne näkevät joka puolelle.

Meillä kaikilla on yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi lihaksikasta lonkeroa.

Mennään lattialle makaamaan ja liikutellaan kaikkia lonkeroita yhtä aikaa.

Sitten noustaan ylös.

Lähdetään liikuttamaan käsilonkeroa.

Otetaan toisen puolen jalkalonkero mukaan. Sitten vaihdetaan.

Seuraavaksi lähdetään liikuttelemaan päälonkeroa.

Ja otetaan molemmat käsilonkerot mukaan.

Sitten liikutellaan kaikkia lonkeroitamme ympäri tilaa.

Liikutetaan niitä oooooikeisiin h i t a a s t i .

Ja sitten niin nopeasti kuin mahdollista.

Entä jos meillä on aivan minipienet lonkerot.

Ja sitten niiisiin suuret lonkerot kuin mahdollista.

Kun musiikki pysähtyy, lonkerot pysähtyvät.

Ja kun musiikki jatkuu, lonkeroiden liike jatkuu.

Seuraavaksi lapset ottavat lonkero-asennot, ja aikuinen piirtää lapsen ääri viivat.

Kun ääri viivat on piirretty, aikuinen ottaa asennon ja lapsi piirtää. Voitte jatkaa omassa tahdissa.

Seuraavan asennon ja ääriviivojen jälkeen, valutaan lonkeroiden kanssa takaisin alas lattialle.”

Osallistava lonkero-kohtaus jatkaa kehollisuuden ja kuvittelun keinoin. Mielikuviin perustuva liikeimprovisaatio oman kokemuksen mukaan avaa tanssijalle uusia kehollisuuden kokemuksia ja reittejä käyttäen omaa kehoa sen arkipäiväisten liikeratojen yli. Ihmisen normatiiviset kehon käytön tavat ovat rajalliset sen täyteen kapasiteettiin verrattuna. Ekososiaalisessa taidekasvatuksessa kehollisuus ja kuvittelu avaavat väyliä empatialle, kun taiteen tekijä tai kokija pääsee tarkastelemaan itsestään ulkopuolisia asioita, jonkun toisen olion osaan eläytyen. Fosterin, Salosen & Sutelan (2022, 124) sanoin “sekä taiteen tekeminen että kokeminen voivat avata kuvittelukyvyllä kanavia, joiden kautta voi havahtua maailmaan, jonka olemassaolosta ei aiemmin ollut tietoinen”.

Eläimyys-kohtauksessa heittäydymme kuvittelemaan ja kehollistamaan muunlajisten eläinten liikettä, silti leikkimättä olevamme muunlajisia eläimiä. Voimme kuvittelun ja luovan liikkeen avulla laajentua omana itsenämme omista kehoistamme käsin. Filosofi ja tutkija Jaana Parviainen (2016, 114) kirjoittaa samuuden kokemuksesta:

”Eläytyminen on tie tai väylä, jonka avulla on mahdollista asettautua ruumiillisesti ihmisestä poikkeavien olioiden asemaan samuuden piirteiden pohjalta. Toisin sanoen ruumiilliset eroavaisuudet eivät estä eläytymistä toisen kehoon.” Tarina hännästä, sarvista ja lonkeroista, ja niiden liikkeeseen heittäytyminen eivät anna tilaa asioiden ylimääräiselle järkeistämiseksi. On yllättävän helppoa antautua omien jalka- ja käsilonkeroiden vietäväksi, kun samalla näkee ja tuntee ympärillään viisitoista oliota, kaikki luomassa lonkeroidensa avulla yhteistä liikkeen ja mielikuvituksen kyllästävästä maisemaa.

Osallistavan kohtauksen viimeisessä osiossa kehotamme lapset ottamaan asennon, jolloin aikuiset voivat piirtää lasten ääriviivat. Tämän jälkeen roolit vaihtuvat ja lapset pääsevät piirtämään aikuisten ääriviivoja. Lonkero-oliot ja niiden muodostavat asennot ovat eri muotoisia, asennot vaihtelevia, niissä on jotain uutta ja jotain vanhaa. Eeva Anttilan (2011, 171) mukaan “voimme tunnistaa ja hyväksyä toiseuden myös itsessämme. Kun avaudumme toiseudelle, otamme riskin, mutta samalla meille avautuu

mahdollisuus ymmärtää enemmän, oppia”. Lonkeroiden liike vie kehon asentoon, johon se ei olisi välttämättä ilman kyseistä kehollista mielikuvittelua päätynyt.

Musiikki: Lehmänkellon helinä käynnistää seuraavan osion ja seuraavan musiikin osan. Musiikki on nyt vielä selkeämmin pulssillista ja perkussiivista. Siitä voi poistaa kerroksia silloin kun tunnelmaa on hyvä rauhoittaa ja lisätä niitä, kun energiaa haluaa lisää (esimerkiksi lonkeroiden esittely ja ääriviivojen piirtäminen). Tästä musiikista on myös liioitellun hidas ja nopea versio, jotka käynnistetään Nellan ja Riikan ohjeiden mukaan.

4.6. Köydet vaihtuvat huiveihin

Palaamme alun liikkuvaan kuvaan ja esiintyjän katseeseen. Pidämme molemmat köyden päistä kiinni keskittyneenä kelluvaan liikkeeseen samalla kun vedämme köyttä.

“Kun mä olin pieni, mun mummolassa oli lehmiä – ja sonneja.

Kaksi kättä ja kaksi jalkaa.

Pää ja selkäranka.

Kaksi puolen metrin pituista sarvea.

Miten me voitais kulkea rinnakkain?

Ehkä voitais,

voitaisko olla näin?”

Tekstin kanssa päällekkäin irrotamme otteemme köydestä. Riikka jättää oman köytensä minulle ja kävelee hakemaan köysi-huivi-kasan tanssisalin nurkasta. Katsomme toisiamme etäältä. Riikka kävelee takaisin luokseni ja asetan köydet kasan päälle. Vedän silkkisen värikkään huivin köysien seasta, kasan sisältä. Alan tanssia huivin kanssa samalla, kun Riikka käy viemässä huivit osallistujille.

“Voitte lähteä kokeilemaan, mitä huivin kanssa voi tehdä.”

Ja tämän ohjeistuksen jälkeen,

sanat

vähenevät

loppua

kohti.

Päätimme työskentelyprosessin loppupuolella, että tarkkaan rakennettujen ja hyvin vahvasti sanallisesti ohjattujen osallistavien kohtausten jälkeen haluamme päättää teoksen siten, että annamme sanojen hiipua. Halusimme tällä valinnalla purkaa ihmiskeskeisyyttä, etäännyä ihmisten maailmasta. Teos on rakennettu pääasiassa ihmisen näkökulmasta, keskiössä ihmisen muisto ja ihmisen suhde toiseen eläimeen, ihmisen kommunikaation keinoin. Koimme, että tämän ratkaisun avulla pääsisimme toisenlaisiin kommunikaation muotoihin, toisin tekemiseen. Annamme kehojen ja toiminnan kommunikoida sanojen sijaan. Itselleni tämä myös symboloi käännekohtaa, uudenlaisten toimintamallien löytämistä.

Osallistajat valitsevat kasasta yksitellen itselleen huivit. Jotkut lähtevät kokeilemaan huivin mahdollisuuksia heti, toiset tarkkailevat ympäristöään ja odottavat. Lopulta tila täyttyy liikkuvista kehoista ja huiveista. Huivit alkavat tanssia. Huivit lentävät, leijailevat, laahautuvat, rutistuvat, suoristuvat. Osallistajat leikkivät ja tutkivat, itsenäisesti ja kontaktissa muihin. Päädyn heittelemään huivia erään osallistujan kanssa, sukeltamaan lattialle huivin alle. Tanssin huivi pääni päälle laskeutuneena, liikutan huivia jalkani avulla. Minulle köyden vaihtaminen huiviin merkitsee kahleista vapautumista. En enää ohjaa ketään köydellä, enkä ole ohjattavana. Huivi tuntuu ja näyttää leijuessaan kevyeltä, värikkäältä ja vapauttavalta.

Tila täyttyy liikkeestä ja leikistä, kunnes musiikki alkaa hiipua ja antaa meille merkin siitä, että teos alkaa tulla loppuaan kohti. Istumme lattialle, ja niin istuvat osallistujatkin. Kiitämme ja kerromme, että tilaan saa vielä jäädä joksikin aikaa oleilemaan vapaasti ja leikkimään, halutessaan tutkailemaan huiveilla ja köysillä. Jokaisen työpajan jälkeen suurin osa ihmisistä jää. Jotkut hyppivät narua köysien kanssa, toiset kokeilevat liikkua köyden kanssa painoa antaen ja ottaen, kuten me esiintyjät alun kohtauksessa. Jotkut

sitovat köyisiä ja huiveja yhteen. Niin kauan, kun musiikki soi, ihmiset ovat sitoutuneita teoksen maailmaan. On tullut aika lopettaa, ja Pietari hiljalleen häivyttää äänen pois.

Musiikki: Tanssittava, perkussiivinen musiikki, johon on tehty vähitellen kasaantuva alku huivien jakamisen ajaksi ja loppua osoittava loppuosio. Musiikissa kuullaan valaan laulua, lintujen laulua ja ihmisäänen sanatonta laulua. Aivan loppuksi kuullaan vielä alun pulssiton osa.

5. KEHOLLISUUS, KUVITTELUKYKY JA HUOLENPITO OSALLISTAVASSA TEOKSESSA

Päätelmät, jotka esittelen tässä kirjallisen työn viimeisessä kappaleessa, voivat toimia teoreettisina ja käytännöllisinä ohjenuorina itseni lisäksi myös kanssataiteilijoille, -pedagogeille ja kaikille, jotka ovat kiinnostuneita työskentelemään taiteen ja ihmiskeskeisyyttä purkavien toimintamallien parissa. *Minä ja muut eläimet* -osallistavan teoksen prosessin aikana löydetty havainnot täydentävät jo olemassa olevaa teoriaa sekä voivat antaa suosituksia vastaavien taidepedagogisten praktiikoiden käytäntöön. Varhaisessa vaiheessa opinnäytetyön taiteellista osiota suunnitellessani tutkimuskysymykseksi tarkentui:

1. Miten käsitellä ongelmallista ihmis–eläin-suhdetta tanssipedagogiikan keinoin?

Lisäkysymyksiä heräsi prosessin varrella: Miten haastaa ihmiskeskeisyyttä tanssipedagogiikassa? Kuinka voisimme purkaa ihmisen ja eläimen hierarkkista kahtiajakoa? Kun lähdin alunperin tutkailemaan eläinten läsnäoloa ja representaatiota tanssitaiteessa, havaitsin, että ihmiskeskeisyyttä purkava eläinten käsittely loistaa edelleen poissaolollaan tanssipedagogiikan käytänteistä. Olin itse erityisen kiinnostunut eläinoikeustyön ja tanssitaiteen yhdistämisestä omassa työssäni, mutta en löytänyt juurikaan tietoa aiemmasta vastaavasta työskentelystä. Tunsin olevani jonkin itselleni uuden ja haastavan äärellä. Miten voisin käsitellä näin vaikeaa aihetta tanssipedagogiikan kontekstissa, jossa keskiössä on ihmiskehojen, -liikkeen ja -aistimusten parissa työskentely?

Ekososiaalisen taidekasvatuksen kolme ulottuvuutta toimivat apuvälineinä ihmisen paradoksaalisen eläinsuhteen käsittelyssä. Työskentelyn aikana tiesin olevani oikealla polulla aina, kun nämä kolme ulottuvuutta olivat läsnä tavalla tai toisella. Kaikki ulottuvuudet olivat mielestäni olemassa teoksen jokaisessa kohtauksessa ja käänteessä. **Kehollisuus, kuvittelukyky ja huolenpito** toteutuvat työskentelyn teemoissa limittäin ja päällekkäin, niitä ei voi täydellisesti jakaa tai erotella. Havaitsin viimeistäänkin

jälkikäteen teosta analysoidessani, että siinä missä tapahtuu kehollisuutta, tapahtuu myös kuvittelua ja huolenpitoa. Tämä oli oletettavasti seurausta siitä, että jo työskentelyn alussa tiedostimme työryhmän kanssa nämä kolme ulottuvuutta osana teoksen rakentamista. Näiden ekososiaalisen taidekasvatuksen kolmen ulottuvuuden päällekkäisyydestä huolimatta, ymmärryksen lisäämiseksi, tarkastelen teosta erikseen kunkin ulottuvuuden kautta vastaten samalla toiseen tutkimuskysymykseeni:

2. Miten ekososiaalisen taidekasvatuksen ulottuvuudet toteutuvat osallistavassa tanssiteoksessa?

KEHOLLISUUS

Ekososiaalisen taidekasvatuksen oletus on, että ihminen osallistuu monilajiseen maailmaan kokonaisvaltaisen kehollisuuden kautta (Foster ym. 2022, 123). Kehollinen kokemus voi siirtyä myös esiintyjäkehosta katsojan kehoon, vaikka katsoja todistaa esiintyjän kehollista suoritusta vain kauempaa katsomalla (Parviainen 2006, 103). Teoksessa luodaan ääninauhan avulla maailma, jossa ihminen ja sonni kohtaavat. Sen jälkeen esiintyjäkehot juoksevat tilan läpi, osallistujien ohi, edestä, takaa ja sivulta. Jo tämä katsojan kokemus on kehollinen sinällään, vaikka katsoja ei itse liikkuisi konkreettisesti. On olennaista, että ihmisen ongelmallista eläinsuhdetta käsitellessä osallistujille tarjotaan sopivassa suhteessa erilaisia osallisuuden mahdollisuuksia, pelkän etäältä katsomisen sijaan, kuitenkin painostamatta tai pakottamatta.

Monipuolinen osallistavuuden tarjoaminen on itselleni tärkeää teosta valmistaessa. Esittävän taide-pedagogisen praktiikan yksi vahvuuksista on osallisuuden nostaminen keskiöön ja sen perinpohjainen tutkailu. *Minä ja muut eläimet* -teoksessa osallistujat pääsevät osallistumaan ihmisten ja muiden eläinten yhteiseen maailmaan, omilla kehoillaan, tilassa liikkuen. Teoksessa liikutaan suhteessa toisiin, suhteessa itseen, omassa kinesfäärissä ja sen ulkopuolella. Konkreettinen ja kehollinen tarinan maailmaan eläytyminen mahdollistaa syvemmän ymmärtämisen tason, jota pelkällä puhumisella tai ajattelulla ei voisi koskaan saavuttaa. Kuten myös taiteen tohtori Marjo Räsänen (2011, 138) toteaa, että “kehollisuuteen perustuva toiminta synnyttää

elimellisen suhteen ihmisen ja materiaalisen maailman välille. Tällainen kokemuksellinen tiedonhankinta ei ole korvattavissa sanoihin perustuvan ajattelun avulla saadulla tiedolla.”

Ekososiaalisessa taidepedagogiikassa kehollisuus on subjektien ja objektien yhteenkietoutuneisuutta (Foster ym. 2022, 123). *Minä ja muut eläimet* -teoksessa iso osa kehollista toimintaa on lapsen ja aikuisen välillä tapahtuvaa yhteyden tunteen vahvistamista, ja kontaktissa tapahtuvaa liikettä. Kehollisuus on muun muassa toisen kuljettamista tilassa ja toisen kuljetettavana olemista. Se on myös ei-hierarkista yhteenkietoutumista, kun kumpikaan ei johda tai kuljeta, vaan liike tapahtuu herkästi tunnusteleavassa kosketuskontaktissa toiseen.

Lasten ja aikuisten yhteinen liikeimprovisaatio voi, luodessaan yhteyden kokemuksia, kehittää myös empatiakykyä. Tämän lapsen ja aikuisen välisen yhteyden tapahtuessa saattaa avautua myös väyliä kehittää myös monilajista empatiaa. Lasten ja aikuisten väliseen tanssiin pureutunut tutkimus *Moving Parents and Children Together* (2014) tulkitsee tutkimustuloksissaan, että “yhdessä tanssiminen vaatii sellaista intersubjektiiivisuutta – ihmisten välisiä yhteisiä kognitioita ja tunteita –, joka voi rakentaa ihmisten välistä luottamusta ja ymmärrystä.” Tutkimuksen mukaan “ihmissuhteeseen perustuvat tanssiohjelmat, kuten *Moving Parents and Children Together*, voivat osittain kehittää osallistujissa huolenpidon etiikkaa (ethics of care)” (Warburton, Reedy & Ng 2014, 18.)

Aaltolan ja Kedon (2017) mukaan intersubjektiossa kehot vaikuttavat toisiinsa ja luovat jaettua yhteistä todellisuutta. Tällainen kehollinen vuorovaikutus ohittaa ja ylittää kaiken sanallisen kommunikaation. (Aaltola & Keto 2017, 83.) Tässä teoksessa, tanssitaiteen ja -pedagogiikan kontekstissa, monilajinen empatia ja kehojen välisten yhteyksien etsiminen lähtee ihmiskehosta käsin, aikuisten ja lasten yhteydestä. Kun jo olemassa olevien ihmissuhteiden välisyyttä vahvistetaan, voi avautua uusia empatian muotoja ja väyliä. Kaikki tämä, *Minä ja muut eläimet* -teoksessa, tapahtuva kehollisuus toteutuu kuvittelukyvyyn mahdollistamassa maailmasta.

KUVITTELUKYKY

Kuvittelukyky, eli ekososiaalisen taidekasvatuksen toinen ulottuvuus, ilmenee teoksessa vähintäänkin kahdessa eri lähtökohdassa: esityksellisyydessä ja monitaiteisuudessa. Kehollisen osallistavuuden lisäksi teoksessa kulkee myös **esityksellinen kerros**, joka mahdollistaa esityksen teemassa pysymisen ja valitun aiheen, ihmisen ja muunlajisen eläimen suhteen, käsittelyn. Ekososiaalisen taidekasvatuksen toinen ulottuvuus eli kuvittelukyky saa kohdennuksen, kun osallistavat osiot rajataan ja jäsennetään tiukahkoon esitykselliseen raamiin. Osallistava kohtaaminen ja sen sisällä tapahtuva kehollinen mielikuvittelu kehystetään tarinalla, joka kuljettaa ja suuntaa kokijan kokemusta valittuihin teemoihin. Esimerkiksi sonnien juoksentelu, siitä syntyvät ilmavirrat ja lattian töminät eivät saisi täyttä merkitystään ilman sitä edeltänyttä esityksellistä osiota, jossa havainnollistetaan esiintyjäkehojen ja tarinan avulla ihmisen ja sonnien välistä ongelmallista suhdetta.

Olemme teoksessa omia itsejämme, Riikka ja Nella. Päädyimme työskentelyprosessin aikana siihen lopputulemaan, ettemme halua “esittää” muunlajisia eläimiä. Sen sijaan, kuvittelukykyyn työkalujen avulla meidän on mahdollista olla hetkittäin, pienissä välähdyksissä, sonneja, sarvellisia, pitkän ja pörröisen hännän omaavia eläimiä ja lonkeroita heiluttavia olioita. Kuvittelukykyyn avulla on mahdollista representoida muunlajisia eläimiä, vaikka fyysisessä tilassa olisi läsnä pelkkiä ihmiskehoja. Teoksen esityksellisten kohtausten kehystämällä tarinalla saavutamme lopputuloksen, jossa kokijan ajatus ja mielikuvat suuntautuvat ihmisen ja muunlajisen eläimen väliseen suhteeseen.

Toinen havaintoni liittyen ekososiaalisen taidekasvatuksen kuvittelukykyyn on, että **monitaiteisuus** on toimiva keino käsitellä ongelmallista ihmis–eläin-suhdetta ja purkaa ihmiskeskeisyyttä tanssiteoksen kontekstissa. Kun mielikuvittelu toisin tekemisestä, erilaisesta ihmis–eläin-suhteesta, ottaa monitaiteisen muodon, kokemuksesta voi tulla kokonaisvaltainen ja upottava. Tässä projektissa yhdistyi monta taidekokemuksen ja -kasvatuksen elementtiä, joka mahdollisti myös erilaiset osallisuuden muodot teoksen aikana. Teoksessa hyödynnettiin tanssin ja teatterin keinojen lisäksi paikan päällä ohjattavaa äänimaisemaa, joka kommunikoi interaktiivisesti osallistujien ja esiintyjien

liikkeen kanssa. Äänimaiseman päälle kerrostuu esityksellisten osioiden aikana teksti, joka myös osaltaan kohdentaa kuvittelua.

Äänimaisema elää teoksessa suhteessa liikkeellisiin tapahtumiin. Kun lonkeroiden liike hidastuu, myös musiikki hidastuu. Vastaavasti kun liike nopeutuu, musiikki reagoi samoin. Säveltäjä reagoi esiintyjien ja osallistujien liikkeeseen, kerrostaa ääniraitoja keskenään ja luo kuhunkin tilanteeseen sopivia tunnelmia ja intensiteettejä.

Äänimaisema tukee maatilalla tapahtuvaan muistoon uppoutumista, sillä se kuvittaa maisemaa kaikille tutuilla maatilalla äänimaisemaan sopivilla ääniefekteillä. Kaiuttimista kuuluu maatilalla eläinten ääniä sekä ihmisten “tule”, ja” kss” kutsukuiskauksia.

Musiikki luo tilaan kolmiulotteisuutta, joka auttaa osaltaan mielikuvittelua ja tilaan luotuun maailmaan uppoutumista. Esimerkiksi teoksen alun äänimaisema on ikään kuin vähemmän musiikkia, mutta sen sijaan enemmän tilan huminaa, jolla on mahdollista luoda mielikuva jostain toisesta tilasta ja maailmasta (Kaasinen, 2023). Ilman tätä äänimaiseman luomaa tunnelmaa olisi haastavampaa kuvitella itsemme toiseen maailmaan. Äänimaiseman päälle kerrostuu myös puhuttu tarina, muisto, ja samaan aikaan esiintyjäkehojen liike tukee äänimaiseman ja tarinan luomaa mielikuvitusmaailmaa.

Ekososiaalisen taiteellisen kuvittelun lähtökohdaksi ei riitä, että kuvitellaan vain jo olemassa olevia tapoja ja malleja, vaan on tärkeää kuvitella rohkeasti maailmoja, joita ei ole vielä olemassa (Foster ym. 2022, 124). Teoksessa ihmisten ja eläinten äänet sulautuvat yhteen keskenään tavalla, joka pyrkii purkamaan ihmisten ja muiden eläinten hierarkista suhdetta. Halusimme käyttää lopun utopistisen maailman luomisessa ainoastaan vapaiden eläinten ääniä. Valitsimme valaiden ja lintujen laulua, jotka molemmat ovat tietävästi lajien keskinäistä kommunikointia. Pohdimme aluksi myös muiden eläinten äänten käyttöä, mutta tulimme siihen lopputulokseen, että emme halunneet käyttää esimerkiksi vangittujen eläinten ääniä tai tehdä liikaa oletuksia eläinten äänistä ja niiden merkityksistä. Vapauden utopia toteutuu kohtauksessa myös vapaan ei-sanallisesti ohjatun liikkeen avulla, kun köydet vaihdetaan huiveihin, ja osallistujat saavat vapaasti kokeilla liikkumista niiden kanssa. Loppua kohti sanat ja verbaalinen ohjeistus vähenee, joka pyrkii omalta osaltaan purkamaan ihmiskeskeisyyttä.

HUOLENPITO

Ekososiaalisen taidekasvatuksen viimeinen eli kolmas ulottuvuus, huolenpito, on olennainen osa toisin tekemistä taiteellisessa toiminnassa. Huolenpito kytkeytyy keholliseen empatiaan, jota on mahdollista opetella luottamuksellisten ja yhdenvertaisten suhteiden avulla (Foster ym. 22, 120). Sellainen yksilö, joka ottaa vastuuta muista ihmisistä, ottaa todennäköisesti vastuusta myös ympäristöstään, luonnosta, muista eläimistä (Salonen & Bardy 2015, 8). Jaan huolenpidon teeman teoksen sisällöissä kolmeen eri kategoriaan;

1. Taiteilija-pedagogit pitävät huolta osallistujista.
2. Lapset ja aikuiset pitävät huolta toisistaan.
3. Teoksen sanoma: Huolenpito laajenee ei-inhimilliseen todellisuuteen.

Taiteilija-pedagogit pitävät huolta osallistujista.

Huolenpidon teema oli työskentelymme punainen lanka läpi prosessin. Välillä prosessin aikana saatoimme tosin unohtaa, että meidän välillämme on jo lähtökohtaisesti olemassa luottamuksellinen side ja tieto siitä, että haluamme toisillemme hyvää. Tämä mahdollisti meille monenlaiset kokeilut ja yhteisen tekemisen. On kuitenkin tärkeää muistaa, että tämä ei automaattisesti päde meidän ja osallistujien väliseen suhteeseen – tapaammehan teoksen alkaessa monet osallistajat vasta ensimmäistä kertaa. Meidän täytyi siis kysyä itseltämme joka käännteessä: Miten voimme pitää huolta osallistujista? Meille oli tärkeää luoda teoksen alusta alkaen luottamuksellinen suhde ja mahdollisimman turvallinen tila. Tiedostamme myös sen, että tätä luottamusta ja turvallisempaa tilaa tulee ylläpitää tietoisesti läpi teoksen. Laadin ensisijaisesti meitä taidepedagogeja varten *Minä ja muut eläimet* -teokselle turvallisemman tilan ohjeet, koska olisimmehan vastuussa osallistujien huolenpidosta. Näihin ohjeisiin voin myös palata tulevien teosten työskentelyprosessien yhteydessä.

1. Ei kehosyrjintää.

Teoksen teemoissa, sisällöissä, eikä teoksen aikana tapahtuvassa puheessa saa olla kehosyrjintää. Teoksen sisältöjen tulee olla saavutettavia ja mahdollisia kaikenlaisille kehoille. Kehorauha on mahdollistettava kaikessa tekemisessä.

2. Annamme tilaa.

Tiedostamme, että osallistujilla on oma toimijuus, ja tunnistamme heidät yksilöinä. Ketään ei pakoteta tekemään mitään, vaan kaikki perustuu vapaaehtoisuuteen. Osallistava katse – Esiintyjän katse -jako toimii huolenpidon ja tilan antamisen työkaluna. (Avaan tätä enemmän kappaleessa 4.2.)

3. Kunnioitamme kaikkia.

Kohtelemme samalla tavalla kaikkia osallistujia– sekä lapsia että aikuisia. Emme koskaan puhu toisen ohi tai ohjeista vain esimerkiksi aikuista. Kohtaamme kaikki osallistajat tasavertaisesti.

4. Emme oletta.

Emme oletta kaikkien olevan samanlaisia kuin me olemme. Pyrimme olemaan tekemättä oletuksia esimerkiksi sukupuoleen, vammaisuuteen tai osallistujien välisiin suhteisiin liittyen. Edellä mainitut asiat eivät ole olennaisia teoksen kontekstissa.

Lapset ja aikuiset pitävät huolta toisistaan.

Teoksessa lasten ja aikuisten välinen toiminta, kosketukseen ja kontaktiin perustuvat harjoitteet, on suunniteltu ja valikoitu siten, että ne ruokkivat työparien ja perheiden keskinäistä huolenpitoa. Kontakti-improvisaatiota hyödyntävässä osallistavassa osiossa sekä lapsi ja aikuinen ovat vastuussa yhteisen liikkeen ja yhteyden muodostumisesta. Jaettu vastuu ja toista kuunteleva, tunnusteleva, yhteenkietoutunut liike synnyttävät vastavuoroista huolenpitoa. Arkisessa olemisessä huolenpito voi usein toteutua yksisuuntaisesti: esimerkiksi aikuinen useammin ottaa huolenpitäjän roolin, kuten lapsi-vanhempi suhteessa onkin tietysti tarkoitettua. *Minä ja muut eläimet* -osallistavan teoksen mahdollistamassa vastavuoroisessa kehollisessa huolenpidossa lapsi voi myös

saada uudenlaisen kokemuksen, uuden mahdollisuuden olla aktiivisen huolenpitäjän roolissa.

Eläimyys minussa -kohtauksessa tilassa liikkuu parhaimmillaan melkein kaksikymmentä oliota, joiden kaikkien viisi lonkeroa kiemurtelevat ympäri tilaa. Lapsi-aikuinen-parien ja perheiden välisen huolenpidon lisäksi kaikki osallistujat pitävät huolta myös muista osallistujista. Osallistujat liikkuvat ja havaitsevat tilaa ja muita osallistujia siten, että kaikille riittää liikkumatilaa eikä esimerkiksi yhteentörmäyksiä tapahdu liikkuvien kohtausten aikana. Vastavuoroisen huolenpidon toteutuessa ihminen voi myös ymmärtää minuuttaan osana monilajista todellisuutta (Foster ym. 2022, 126). Tämän toteutumista tukee teoksen sanoma ja sitä vahvistavat monitaiteiset osallistavat keinot.

Teoksen sanoma: Huolenpito laajenee ei-inhimilliseen todellisuuteen.

Ekososiaalisessa taidekasvatuksessa huolenpito laajentuu ihmisten välisestä huolenpidosta myös ei-inhimilliseen todellisuuteen (Foster ym. 2022, 125). *Minä ja muut eläimet* -teoksen teema ja sisältö kohdentuvat ihmisen ja muunlajisen eläimen väliseen suhteeseen, ja tässä teoksessa tätä suhdetta käsitellään erityisesti ihmisen näkökulmasta. Mikä tästä sitten tekee ihmiskeskeisyyttä purkavaa taidepedagogiikkaa? Teoksen monilajisen huolenpidon sanomaa vahvistetaan muisto-tarinalla, jossa ihminen kohtaa toisen eläimen. Tuohon kohtaamiseen sisältyy kysymys ja ristiriita, miten kohdata joku niin vieras, toinen eläin. Ääninauha kulkee punaisena lankana teoksen läpi, aina palauttaen osallistujan mieleen teoksen sanoman. Keholliset harjoitteet, joita tehdään kontaktissa toiseen, konkretisoi huolenpidon teemaa. Kun teoksessa konkreettisesti, fyysisesti, kehollisesti pidetään huolta toisistamme, teoksen huolenpidon sanoma tehostuu.

Ihmiskeskeisyyttä purkavassa taidepedagogiikassa muunlajiset oliot ja eliöt on huomioitu prosessin joka vaiheessa. Tässä projektissa, taiteilija-pedagogien ekososiaaliset tavoitteet ja tapa havaita maailmaa, hengittävät läpi teoksen aina työskentelyprosessin alusta aina teoksen viimeisiin minuutteihin asti, ja sen jälkeen. Ihmiskeskeisyyttä purkavassa pedagogiikassa tekijät ovat omaksuneet ekososiaalisen

taidekasvatuksen tavan nähdä ja kokea maailmaa, ja ymmärtäneet oman maailmakietoutuneisuutensa monilajisena, muusta maailmasta riippuvaisena, prosessina. *Minä ja muut eläimet* -teoksen työskentelyprosessin aikana kysymykset kuten, miltä luopuminen tuntuu, muotoutuivat automaattisesti ja ensisijaisesti muunlajisen eläimen kokemukseen: Miltä tuotantolehmästä tuntuu, kun oma vasikka viedään pois? Minulle kysymysten muovautuminen tähän muotoon, poispäin ihmiskeskeisyydestä, näyttäytyy jonkinlaisena perustavanlaatuisena, koko monilajisen eliöyhteisön huolenpitoon orientoitumiselta. Sen orientaation omaksuminen on edellytys sille, että voimme taidepedagogiikan keinoin tehdä oman osamme monilajisen empatian toteutumiseksi ja tätä kautta liikauttaa maailmaa edes hieman parempaan suuntaan.

6. LOPUKSI

Minä ja muut eläimet -opinnäytetyön tekeminen on osoittautunut olevan minulle alkusysäys taiteellis-pedagogisen tutkimuksen maailmaan. Työskentelyn alkaessa muotoillessani tutkimuskysymyksiä – kaiken tulevan orastavia alkuja – en osannut kuvitellakaan, kuinka opettavainen matka tästä olisi tulossa. Kysymykseni, miten käsitellä ongelmallista ihmis–eläin-suhdetta tanssipedagogiikan keinoin, sai vastauksen, joka löytyi työskentelyn tukena käyttämäni ekososiaalisen taidekasvatuksen kehyksestä. Olin myös onnekas, kun sain kulkea tätä taiteellis-tutkimuksellista matkaa parhaimman mahdollisimman työryhmän tukemana. Työryhmän lisäksi onnistuin haalimaan ympärilleni mentoreita, kollegoita ja ohjaajia, joista jokainen omalta osaltaan auttoivat minua eteenpäin tällä matkalla.

Minä ja muut eläimet -tanssiteos on hyvä esimerkki ekososiaalisesta taidekasvatuksesta, jossa kaikki sen ulottuvuudet – kehollisuus, kuvittelu ja huolenpito – on huomioitu ja maksimoitu. Suunnittelimme teoksen mahdollisimman kevytrakenteiseksi, jotta voimme tulevaisuudessa kierrättää teosta mahdollisimman laajasti valtakunnallisesti, miksei myös kansainvälisestikin. *Minä ja muut eläimet* on myös ehdottoman toimiva taiteellis-pedagogisen ja tutkimuksellisen työn alku, jonka parissa työskentelyä voin jatkaa vielä pitkään. Prosessin aikana kerryttämä tieto auttaa minua jatkamaan kyseisen teoksen sekä uusien tulevaisuudessa muotonsa löytävien teosten parissa. Tämä opinnäytetyö ei tällä kertaa tutkinut osallistujan kokemusta, mutta haluaisin tulevaisuudessa tehdä tutkimusta myös siitä näkökulmasta. Tällainen tutkimustyö voisi tuottaa lisää tarvittavaa ja monipuolista tutkimustietoa aiheeseen liittyen.

Uskon, että jos kaikki taidekasvattajat, tai vielä laajemmin kaikki kasvattajat, työskentelisivät tiedostaen ekososiaalisen taidekasvatuksen peruseriaatteet, tulevaisuutemme maapallolla voisi näyttää valoisammalta. Ihmisen ongelmallisen eläinsuhteen näkyväksi tekeminen taidepedagogiikan ja erityisesti tanssipedagogiikan kontekstissa voi olla merkittävä kurotus kohti parempaa, empaattisempaa tulevaisuutta ja ihmisen suhdetta muihin eläimiin. Lasten eläinsuhteiden eettisiä kysymyksiä voidaan käsitellä tehokkaalla tavalla osallistavan tanssitaiteen keinoin ekososiaalisen taidekasvatuksen ulottuvuuksia kehollisuutta, kuvittelua ja huolenpitoa, hyödyntäen.

Vaikka tämä opinnäytetyön prosessi on kokonaisuudessaan kehittänyt itselleni asettamien tavoitteiden mukaisesti tapaan ajatella, kirjoittaa ja työstää harjoittamaani tanssipedagogista praktiikkaa, koen silti olevani vielä alussa tutkimusmatkallani ihmiskeskeisyyttä purkavien tanssipedagogisten työkalujen parissa. Koen aiheen ja tutkimuskysymykseni edelleen hyvin hedelmällisinä ja merkityksellisinä, ja tunnen jopa suurempaa paloa jatkaa näiden teemojen parissa työskentelyä kuin ennen tämän työn aloittamista. Uskon, että saatuani jonkin verran etäisyyttä tähän tutkimustyöhön, voin palata sen äärelle tutkailemaan sitä rakentavasti kriittisen linssin läpi ja jatkaa ekososiaalisesti orientoituneen taidepedagogisen praktiikan kehittämistä. Näissä näkökulmissa riittäisi varmasti työskentelyä yhden taiteilija-pedagogi-tutkijan elämän ajaksi.

7. LÄHTEET

Julkaistut tekstit:

Aaltola, E., Aaltonen, M., Gustafsson, L., Haasjoki, P., Hakala, O., Kaski, L., Lonka, P., Tuomivaara, S., Voiko-hanke. 2022. *Voiko eläintä kertoa?* Itsenäisesti kustannettu kirjamuotoinen yhteisjulkaisu.

Aaltola, Elisa., & Keto, Sami. 2017. *Empatia: Myötäelämisen tiede*. Helsinki: Into.

Aaltola, Elisa., Wahlberg, Birgitta. 2020. *Minä ja muut eläimet – Uusi maailmanjärjestys*. Tampere: Vastapaino.

Aaltonen, Matilda. 2020. *Keitä me olemme? Liikepraktiikka ja ruumissuhde esityksessä olento / olio / otus / eläin / eläjä*. Helsinki: Taideyliopisto.

Anttila, Eeva. 2011. ”Taiteen tieto ja kohtaamisen pedagogiikka.” Teoksessa Eeva Anttila (toim.). *Taiteen jälki: Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä*. Helsinki: Teatterikorkeakoulu, 151–173. urn.fi/URN:ISBN:978-952-9765-64-5

Foster, Raisa, Arto O. Salonen, & Sutela, Katja. 2022. ”Taidekasvatuksen ekososiaalinen kehys: Kohti kestävyystietoista elämänorientaatiota”. *Kasvatus* 53 (2):118-29. <https://doi.org/10.33348/kvt.115918>

Foster, R., Keto, S., Pulkki, J., Salonen, A.O., Värri, V-M. 2022. ”Ekososiaalinen kasvatus: Viisi teesiä ratkaisuehdotuksena antroposeenin ajan haasteeseen.” *Kasvatus & Aika* 16 (3) 2022, 49–69. <https://doi.org/10.33350/ka.111741>

Foster, R. & Turkki, N. 2021. EcoJustice approach to dance education. *Journal of Dance Education*. <https://doi.org/10.1080/15290824.2021.1906430>

Foster, Raisa. 2022. Taidekasvatuksen mahdollisuudet ekososiaalisten kriisien ajassa. Anttila, Eeva (toim). 2022. *Ihmis- ja oppimiskäsitykset taideopetuksessa*. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, Helsinki: Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 58, [URN:NBN:fi-fe20201221101868](https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe20201221101868).

Gustafsson & Haapoja 2015. “Mistä ei voi puhua - taide, eläin ja kielen ulkopuolinen.”
Aaltola, Elisa & Keto, Sami (toim.) 2015: *Eläimet yhteiskunnassa*. Helsinki: Into.

Lea, S. E., & Osthaus, B. (2018). In what sense are dogs special? Canine cognition in comparative context. *Learning & Behavior*, 46(4). 335–363.

<https://doi.org/10.3758/s13420-018-0349-7>

Jaakonaho, Liisa. 2019. “Tutkimusta kehitysvammaisten taidetoiminnan etiikasta ja ”punkisti rokkaavasta” vaikuttavuuskampanjasta” 27.02.2019. *Ketju-lehti*.

Kehitysvammaliitto. Espoo.

Järvinen, Hanna; Rouhiainen, Leena (toim.) 2014. *Tanssiva tutkimus: Tanssintutkimuksen menetelmiä ja lähestymistapoja*. Taideyliopiston teatterikorkeakoulu.

Keto, Sami, & Foster, Raisa. (2021). Ecosocialization – an Ecological Turn in the Process of Socialization. *International Studies in Sociology of Education*, 30(1-2), 34–52. <https://doi.org/10.1080/09620214.2020.1854826>

Marino, L., & Colvin, C. M. (2015). Thinking pigs: A comparative review of cognition, emotion, and personality in *Sus domesticus*. *International Journal of Comparative Psychology*, 28(1). <https://doi.org/10.46867/ijcp.2015.28.00.04>

Mäkinen, Mirva. 2018. *Taiteellinen tutkimus kontakti-improvisaation arvoista somaesteettisen esityksen kehityksessä*. Helsinki: Taideyliopisto.

Parviainen, J. 2006. *Meduusan liike — Mobiiliajan tiedonmuodostuksen filosofiaa*. Helsinki: Gaudeamus.

Pulkki, Jani Matti. 2021. ”Ajatuksia ekoindividuaation kasvatustilasta”. *Sosiaalipedagogiikka* 22 (joulukuuta): 43-62. <https://doi.org/10.30675/sa.90594>.

Räsänen, Marja. 2011. “Taiteet kognition ja kulttuurin kentällä”

Teoksessa Eeva Anttila (toim.). *Taiteen jälki: Taidepedagogiikan polkuja ja risteyksiä*.

Helsinki: Teatterikorkeakoulu. 121-149. <urn.fi/URN:ISBN:978-952-9765-64-5>

Saari, Maria Helena. 2020. Näkymättömistä näkyviksi - eläimet tulevaisuuden koulujärjestelmässä. toim. Aaltola, Elisa., Wahlberg, Birgitta. 2020. *Minä ja muut eläimet – Uusi maailmanjärjestys*. Tampere: Vastapaino. 123-138.

Salonen, Arto O & Bardy, Marjatta. 2015. “Ekososiaalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuuteen.” *Aikuiskasvatus* 35 (1), 4–15. <https://doi.org/10.33336/aik.94118>

Valtonen, Virpi. 2022. *Kanssakuljeskelua: Monilajisen kasvatuksen teoreettisia ja pedagogisia lähtökohtia*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Vihelmaa, Ella. 2021. “Muut eläimet: Toislajisia, toisenlajisia, muunlajisia?” Teoksessa *Kieli ja eläin : Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä*, toim. Peltola, R, Jääskeläinen, A & Harjunpää, K 32-37. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Värri, Veli-Matti. 2018. *Kasvatus ekokriisin aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.

Warburton, E., Reedy, P., & Ng, N. 2014. Engaging families in dance: An investigation of moving parents and children together. *International Journal of Education & the Arts*, 15(1). Haettu 1.3.2024. <http://www.ijea.org/v15n1/>.

Internet-lähteet:

Animalia. 2024. Haettu 4.2.2024.

<https://animalia.fi/elainten-oikeudet/elaintuotanto/>

Euroopan komissio. 2024. Haettu 19.1.2024.

https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_fi

Ruokavirasto 2024. Haettu 4.2.2024.

<https://www.ruokavirasto.fi/elaimet/elainten-hyvinvointi/elainsuojelu-teurastuksessa-ja-lopetuksessa/usein-kysytyta-teurastuksesta/>

Salla Tuomivaara 2021. Haettu 7.2.2024.

<https://www.elaintieto.fi/blogi/yhteiskunnallinen-elaintutkimus-ja-elainten-hyvinvointi/>

Muistiinpanot:

Kaartinen, Nella & Kaasinen, Pietari & Niemistö, Riikka. 2024. "*Minä ja muut eläimet*" -osallistava tanssiteos. Muistiinpanot esityksistä, Annantalo, Helsinki. 23.3.2024 ja 27.3.2024.

Kaartinen, Nella. "*Minä ja muut eläimet*" -osallistava tanssiteos. Työskentelypäiväkirja. Kevät 2024.

Kaasinen, Pietari. Viesti, jossa Pietari kuvaa äänimaiseman näkökulmia. 9.4.2024.

Käsiohjelma:

Kaartinen, Nella & Kaasinen, Pietari & Niemistö, Riikka. 2024. "*Minä ja muut eläimet*" -osallistava tanssiteos. Käsiohjelma. Ensiesitys 23.3.2024, Annantalo, Helsinki.

Kannen kuva:

Flannery, Shane. *Minä ja muut eläimet*.